

YMPÄRISTÖN- JA ILMASTONMUUTOS POROMIES-LEHDESSÄ

Inga-Maare Kylmämaa
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt
muuttuvassa maailmassa
(KUMU)
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta - Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos - Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä - Author Inga-Maare Kylmämaa	
Työn nimi - Title Ympäristön- ja ilmastonmuutos Poromies-lehdessä	
Oppiaine - Subject Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa	Työn laji - Level Maisterintutkielma
Aika - Year Kevät 2023	Sivumäärä- Number of pages 53
Tiivistelmä - Abstract <p>Tämän etnologian ja antropologian alan maisterintutkielman aiheena on ympäristön- ja ilmastonmuutos porotaloudessa. Tutkin sitä, miten porotaloutta harjoittavat henkilöt käsittävät ilmastonmuutoksen ja kuinka he puhuvat siitä yhteisön sisäisessä keskustelussa. Tutkielma on kvalitatiivinen.</p> <p>Aineistoni koostui vuosien 2017–2020 <i>Poromies</i>-lehdistä, sekä 2020–2023 aikana julkaistuista blogiteksteistä. Analysoin ilmasto- ja ympäristödiskursseihin liitettäviä tekstejä kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Tutkimuksen taustalla vaikutti ympäristöantropologia, joka tutkii ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta ja suhdetta.</p> <p>Tutkielman alussa oletin ilmastonmuutoksen nousevan automaattisesti valtakurssiksi aineistostani. Oletamus piti osittain paikkansa, mutta ympäristöteemaisia artikkeleita tarkastellessa rinnalle nousi myös kilpailevan maankäytön diskurssi, joka jakautui kolmeen pienempään teemaan; tuulivoima, matkailu ja kaivostoiminta. Näistä kahdesta valtakurssista muodostui tutkimukseni perusta.</p> <p>Porotalouden ja ilmastonmuutoksen tarkasteleminen on tärkeää sillä porotaloutta harjoittavat ihmiset tarkkailevat luontoa osana arkipäiväänsä. Heidän ymmärryksensä ja havaintonsa muutoksista ovat merkittäviä ja voivat antaa uusia ulottuvuuksia tieteellisissä tutkimuksissa.</p>	
Asiasanat Ympäristöantropologia, Diskurssianalyysi, Porotalous, Ilmastonmuutos, Kilpaileva maankäyttö	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

KUVIOT

KUVIO 1 Diskurssit

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Diskurssien ilmeneminen aineistossa

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Kysymyksenasettelu	1
1.2	Aiempi tutkimus ilmastonmuutoksesta ja porotaloudesta.....	4
1.3	Miksi tutkimus on tärkeä	5
2	POROMIES-LEHTI.....	7
2.1	Lehtiaineiston tutkiminen.....	8
3	POROTALOUS KULTTUURISENA ILMIÖNÄ	10
3.1	Historia lyhyesti	10
3.2	Kulttuuri ja identiteetti.....	13
3.3	Porotalouden vuosikierto	14
3.4	Porotalous ja ilmastonmuutos valtamediassa	16
4	ANTROPOLOGINEN NÄKÖKULMA.....	18
4.1	Antropologinen ympäristö- ja ilmastonmuutostutkimus.....	18
4.2	Ilmastonmuutos ja alkuperäiskansat	19
5	KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI.....	21
6	ILMASTONMUUTOKSEN DISKURSSI	24
7	KILPAILEVAN MAANKÄYTÖN DISKURSSI.....	33
7.1	Tuulivoima.....	34
7.2	Matkailu.....	36
7.3	Kaivostoiminta	39
8	YHTEENVETO	41
8.1	Tulokset	41
8.2	Tulosten arviointi.....	44
	LÄHTEET.....	46

1 JOHDANTO

1.1 Kysymyksenasettelu

Tämän etnologian ja antropologian alan maisterintutkielman aiheena on ympäristön- ja ilmaston muutos porotaloudessa. Tutkielman laadullisena aineistona on *Poromies*-lehden ilmasto- ja ympäristöä käsittelevien artikkeleiden sisältö ja teemat. *Poromies* on ammattilehti, jota julkaisee Paliskuntain yhdistys (ks. tarkemmin luku 2). Aineistoni puitteissa tutkin, miten ilmastonmuutoksesta puhutaan Suomessa kulttuurisesti merkittävän ryhmän elinkeinonaan porotaloutta harjoittavien ihmisten keskuudessa. Pohdin sitä, mikä artikkeleiden taustalla vaikuttaa sekä millaiset käytänteet, asenteet ja suhteet artikkeleista on havaittavissa. Tutkimusaineistoni koostuu vuosina 2017–2020 ilmestyneistä lehdistä, sekä tämän jälkeen julkaistuista blogiteksteistä.

Tutkimuskysymykseni on:

Miten porotaloutta harjoittavat henkilöt käsittävät ilmastonmuutoksen ja kuinka he puhuvat siitä yhteisön sisäisessä keskustelussa?

Tähän kysymykseen vastatakseni käytän diskurssianalyysiä tutkimus- sekä analyysimenetelmänä. Tarkastelen porotalouden ja ilmastonmuutoksen diskursseja porotaloutta harjoittavien tai läheisesti alan kanssa tekemisissä olevien ihmisten kirjoittamien, eli yhteisön sisäisten, tekstien kautta. Analyysin tulosten perusteella tarkastelen, miten ilmastonmuutos näkyy porotalouden ja ilmastonmuutoksen diskursseissa ja miten sen voisi mahdollisesti nähdä vaikuttavan porotalouden tulevaisuuteen. Ennen kuin syvennyn globaalin ilmastonmuutoksen ilmenemisiin, selvitän tutkimuksessani porotaloutteen liitettävän historiallisen ja kulttuurisen kontekstin. Tarkastelen

historiaa hyvin pienimuotoisesti, mutta porotalouden historian käsittäminen auttaa ymmärtämään yhteisön kulttuurisen aseman.

Viime vuosina ilmastonmuutos on noussut aivan uudessa mittakaavassa ajan-kohtaiseksi myös mediassa. Kesä 2021 oli Suomen historian yksi lämpimimmistä (ilmatieteenlaitos, helletilastot) ja peräkkäisiä hellepäiviä mitattiin peräti 31¹. Sää oli tuolloin poikkeuksellinen ympäri maailmaa. Muun muassa Yhdysvalloissa Kaliforniassa oli monia valtavia metsäpaloja, jotka tuhosivat suuria alueita ja aiheuttivat miljardien dollarien vahinkoja. Näitä metsäpaloja edesauttoivat kuivuus, korkeat lämpötilat ja voimakkaat tuulet, jotka ovat ilmastonmuutoksen vaikutuksia. Saksassa ja Belgiassa oli elokuussa 2021 erittäin voimakas tulva, joka aiheutti valtavia vahinkoja ja yli 200 ihmisen kuoleman. Tulviminen johtui rankkasateista, jotka olivat poikkeuksellisen voimakkaita ja pitkäkestoisia, mikä saattaa myös olla ilmastonmuutoksen vaikutusta. Molemmat tapaukset ovat vaikuttaneet ihmisten elämään voimakkaasti. Poikkeukselliset sääolot ovat herättäneet paljon keskustelua, ja tutkijoiden mukaan suurin tekijä taustalla on ilmastonmuutos (Koivistoinen & Sandell 2021). Viimeisimmät merkit ilmastonmuutoksesta ja äärimmäisistä sääilmiöistä Euroopassa ovat keväältä 2023, kun Pohjois-Italiassa alkoivat pahimmat tulvat vuosikymmeniin. Tätä tekstiä kirjoittaessa tulvat ovat edelleen valloillaan, uhriluku nousee ja tulvat aiheuttavat jatkuvasti muun muassa sähkökatkoksia ja maanvyörymiä. (ks. Hänninen 2023.) Myös Suomen Lapissa kärsittiin keväällä 2023 tulvista, jotka osoittautuivat ennustettua voimakkaammiksi. Tulvat ylsivät lähelle ennätyslukemia, jotka ovat vuodelta 1968. Etenkin Tornionjoki tulvi voimakkaasti aiheuttaen useita vahingontorjuntatehtäviä muun muassa Torniossa, Kolarissa, Pellossa ja Kittilässä. Tulviin on kuitenkin alueilla pyritty varautumaan ja uusia tulvapenkereitä on rakennettu tai vanhoja korotettu viime vuosina aktiivisesti. (Tiuhonen & Valta 2023; Nuutinen-Kallio 2023.)

Pohjoiset alueet ovat erityisen herkkiä ilmastonmuutokselle. Ennusteiden mukaan Pohjois-Euroopassa tullaan tulevaisuudessa kärsimään poikkeuksellisen vähälumisista ja myöhäisistä talvista. Järvien ja jokien jääpeitteiden ennustetaan ohenevan ja kevättulvien lisääntyvän. Myös kuumien ja kuivien kesien odotetaan lisääntyvän. (Euroopan komissio 2023.) *Poromies*-lehdessä sääilmiöistä kirjoitetaan aktiivisesti:

Kesän ennätyshelteet ja sateettomuus ovat puhuttaneet myös poroihmisiä laajalti. On arvailtu, miten porot ja eritoten vasat selviävät kuumuudesta. (Knuuti 2018, 6.)

Alkutalven vähälumisuus toi mukanaan porojen hajanaisuuden, mikä vaikeutti ja pitkitti osittain kokoamista ja myyntierotuksia. Helmikuun vesisateet jäädyttivät tunturipaliskuntien laitumia. - - - Kevään merkit ovat jo olemassa: vesisateet, hanget, myrskyt sekä tietyksi auringon paiste ja nuoskakelit. (Knuuti 2019, 6.)

¹ 18.6.-18.7.2021 Kouvolan Anjalan havaintoasema

Käyn luvussa kolme tarkemmin läpi Siperian alkuperäiskansojen tutkimuksen yhteydessä esille nousseita ongelmia, joita on havaittavissa myös Suomen poronhoitoalueilla. Käytän käsitettä *ilmastonmuutos* Arctic Climate Impact Assessment-raportin (ACIA 2005) käyttämän tieteellisen määritelmän mukaan kuvaamaan ilmastossa havaittua pitkäaikaista muutosta, jonka seurauksena maapallolla ja ilmakehässä on todettu moninaisia muutoksia. Muutokset näkyvät muun muassa merenpinnan nousuna, äärimmäisinä sääilmiöinä, kuten tulvina tai kuivuutena, kasvien ja eläinten elinympäristöjen muutoksina sekä terveysvaikutuksina. Ilmastonmuutoksen vaikutusta yleisesti pohjoisilla alueilla on tärkeä tutkia, sillä muutoksilla on suoria vaikutuksia ympäristöön. Jos nykyinen ilmasto lämpeneminen jatkuu odotetusti, 2–3 astetta vuoteen 2050 mennessä, vaikutusten määrä kasvaa ja tällä on valtava vaikutus ekosysteemeihin, kulttuureihin ja elämäntapoihin. (ACIA 2005, 3–4.)

Luonnonvarakeskuksen selvityksen mukaan talvi 2021–2022 oli poronhoidon kannalta huolestuttava. Lumi satoi syksyllä märkänä jäätymättömään maahan ja jäättyi kovaksi kerrokseksi laitumien päälle. Tämä vaikeutti porojen ruuansaintia merkittävästi. Tämän lisäksi laidunkasveja löydettiin homemyrkköjä. Molemmat edellä esitetyt seikat heikensivät luonnonlaitumilla laiduntavien porojen kuntoa ja terveyttä merkittävästi. Vastaavat ongelmat saattavat olla lisääntymässä ilmastonmuutoksen seurauksena. (Kumpula ym. 2022)

Porotaloutta harjoittavat ihmiset nähdään hyvin vahvan luontosuhteen omaavina. Luontosuhde täytyy kuitenkin nähdä käytännönläheisenä. Samaan aikaan porotalous on kuitenkin liiketoimintaa, vaikka se onkin monelta osin rinnastettavissa elämäntapaan. Ilmastonmuutos on yksi suurimmista haasteista porotalouden kannalta. Muuttuva ilmasto vaikuttaa suoraan porojen elinolosuhteisiin, ravintoon ja terveyteen. Lisäksi se vaikuttaa epäsuorasti poronhoidon resursseihin, kuten laidunalueisiin ja poronhoitajien työolosuhteisiin. Poronhoidon harjoittaminen on perinteisesti tapahtunut vuodenaikojen vaihtelun mukaan. Porot ovat muuttaneet laidunalueelta toiselle ja mukautuneet eri vuodenaikojen sääolosuhteisiin. Ilmastonmuutoksen myötä nämä vuodenaikaiset vaihtelut ovat kuitenkin muuttumassa. Talvet ovat lyhentyneet ja lumipeite on vähentynyt, mikä vaikuttaa suoraan porojen ravintoon ja liikkumismahdollisuuksiin. Lisäksi lämpenevä ilmasto voi altistaa porot uusille sairauksille ja loisille, jotka eivät aiemmin ole olleet ongelmana porotaloudessa. Esimerkkinä tästä ovat pohjoiseen vuosi vuodelta pahemmin levinneet hirvikärpäset sekä enenemässä määrin esiintyvä *Setaria tundra* -loinen, joka aiheuttaa poroille vatsakalvontulehdusta ja todennäköisen kuoleman ilman loishäätöä (Kärki 2022; Kortessalmi 2008, 18). Näiden uusien uhkien torjuminen edellyttää uusien hoitomenetelmien ja lääkkeiden jatkuvaa kehittämistä.

Poronhoito on tärkeä elinkeino pohjoisessa, ja se tarjoaa merkittävän osan alueen elinkeinorakenteesta ja kulttuuriperinteestä. Ilmastonmuutos voi kuitenkin vaarantaa porotalouden harjoittamisen tulevaisuudessa, mikä vaikuttaa suoraan paikallisyhteisöihin. Siksi on tärkeää, että poronhoitoon liittyvät haasteet otetaan vakavasti ja pyritään löytämään ratkaisuja, joilla voidaan turvata porotalouden harjoittaminen myös tulevaisuudessa. Tämä edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden kuten poronhoitajien, tutkijoiden ja viranomaisten välillä, sekä investointeja uusiin teknologioihin ja käytäntöihin, jotka mahdollistavat kestäväen poronhoidon harjoittamisen muuttuvassa ilmastossa. *Poromies*-lehdissä on paljon keskustelua tuulivoimaloista ja kaivoksista, sekä niiden vaikutuksista muun muassa laidunkierron järjestämiseen. Samalla onkin mielenkiintoista tarkastella vahvan luontosuhteen omaavan kulttuurin nykytilaa ja sitä, miten luontosuhde on nähtävillä esimerkiksi uusien työtä helpottavien välineiden, kuten dronejen, GPS-laitteiden, kuolleisuuslähettimien tai mönkijöiden kautta.

1.2 Aiempi tutkimus ilmastonmuutoksesta ja porotaloudesta

Tutkimustietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista poronhoitoon on jonkin verran, etenkin ulkomailla. Suomessa aiheeseen on eniten keskittynyt Lapin yliopisto yhteistyökumppaneineen. Lapin yliopiston Arktisella keskuksella on muun muassa parhailaan käynnissä keväällä 2020 aloittanut kolme vuotinen CLIMINI-hanke², jonka tarkoituksena on selvittää porotalouden sopeutumista ilmastonmuutokseen. Projektissa on tarkoitus hyödyntää erilaisia työpajoja ja haastatteluita. Hankkeeseen on tarkoitus saada osallistumaan ihmisiä porotalouteen eritavoin liitettäviltä aloilta, kuten poronhoitajia, lihanjalostajia, matkailuyrittäjiä ja hallintoalan henkilöitä, kuten Saamelaiskäräjät ja Paliskuntain yhdistyksen jäseniä. Hankkeen toteuttaa yhteistyössä Lapin yliopiston Arktinen keskus³, Ilmatieteen laitos⁴ ja Luonnonvarakeskus⁵. (Arktinen keskus, Lapin yliopisto 2022.)

Muita suomalaisia tutkimuksia aiheesta on muun muassa *Suomen Riista*-lehdessä 2015 julkaistu artikkeli ”*Talvisäät, lumiolut ja poronhoitotyöt: poronhoitajien näkemyksiä ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja keinoista selviytyä ongelmista*”. Artikkelin keskiössä ovat poronhoitajien kokemukset talvisäistä, lumiolosuhteista ja poronhoitotyöistä, ja niiden muutoksista ilmastonmuutoksen seurauksena. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää, miten poronhoitajat kokevat ilmastonmuutoksen vaikutukset ja

² Adaptation of reindeer management to climate change (CLIMINI). Hanketta rahoittaa Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rakennerahasto-ohjelma ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020”.

³ Sirpa Rasmus, Minna Turunen, Mia Landauer ja Ilona Mettiäinen

⁴ Heikki Tuomenvirta ja Ilari Lehtonen

⁵ Jouko Kumpula ja Jaana Sorvali

mitkä ovat heidän näkemyksensä selviytymiskeinoista. Tutkimus perustuu haastatteluihin, jotka on tehty monen paliskunnan alueella. Poronhoitajat ovat huolissaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja näkevät sen aiheuttavan haasteita poronhoidolle. Erityisesti lumipeitteen vähentyminen ja talvisäiden epävakaus koetaan ongelmallisina. (Turunen ym. 2025, 7–25.)

Ulkomaisia kirjoituksia ja tutkimuksia aiheesta on esimerkiksi Maria Furbergin, Birgitta Evengårdin ja Maria Nilssonin "*Facing the limit of resilience: perceptions of climate change among reindeer herding Sami in Sweden*" (2011). Tämä artikkeli tarkastelee ilmastonmuutoksen vaikutuksia poronhoitoon Ruotsin pohjoisosassa. Tämän tutkimuksen tulokset kuvaavat poronhoitajien haavoittuvaa tilannetta. Ilmastonmuutos lisää poronhoitoon kohdistuvia paineita, joilla voi olla haitallisia seurauksia kaupalle, kulttuurille, historiallisille perinteille ja mukana oleville ihmisille. Tutkimus on toteutettu haastatteluiden kautta. Tutkimuksessa ilmastonmuutokseen liitettäviä havaintoja olivat muun muassa se, että syksyt ovat pidempiä, sateisempia ja lämpimämpiä, ja lämpötila pysyy nollan tienoilla pitkään. Vesistöt eivät myöskään jäädy tekstin mukaan enää samoin kuin ennen ja tämä vaikeuttaa kulkemista eri alueilla. Myös muun muassa porojen kiima-ajoissa oli havaittu muutoksia. Pienetkin muutokset vaikuttavat heti muun muassa laidunkiertoon, porojen teurastukseen, vasojen syntymäaikoihin ja laajemmassa kuvassa koko elinkeinon toteuttamiseen.

Toinen ulkomainen tutkimus aiheesta on Erik S. Reinertin, Iulie Aslaksenin, Inger Marie G. Eiran, Svein Mathiesenin, Hugo Reinertin, ja Ellen Inga Turin yhteisvoimin kirjoittama "*Adapting to Climate Change in Reindeer Herding: The Nation State as Problem and Solution*" (2008). Yksinkertaistettuna kyseisessä artikkelissa käsitellään kansallisvaltioiden ja niiden hallintojärjestelmien roolia ongelmien luojina ja ratkaisijoina liittyen ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Artikkelissa aihetta käsitellään saamelaisten poronhoitajien näkökulmasta. Artikkelin kehottaa muun muassa porotalouden toimintarakenteen muokkaamiseen ja varallisuuden varmistamiseen, jotta elinkeino kykenisi kestävämpään paremmin ilmastonmuutoksen seuraukset.

1.3 Miksi tutkimus on tärkeä

On monia syitä, miksi porotalouden ja ilmastonmuutoksen suhteen tutkiminen on tärkeää. Oma tutkimukseni on vain pieni raapaisu, jonka tarkoituksena on saada merkittävälle tutkimusaiheelle lisää ääntä kuuluviin sekä tuoda ilmi yhteisön omia kirjoituksia ja näkemyksiä aiheesta. Suurin syy tutkimuksen tärkeydelle on ajankohtaisuus. Porotalous on hyvin herkkä muuttaville ympäristöolosuhteille. Porotalous perustuu porojen laidunnukseen luonnonvaraisilla laitumilla pohjoisilla alueilla ja

ilmastonmuutoksen vaikutukset, kuten lämpeneminen, lumen määrät ja muuttuvat sääolosuhteet, voivat vaikuttaa porojen ravinnon saatavuuteen ja elinolosuhteisiin. Tämä voi vaikuttaa porojen terveyteen, lisääntymiseen ja selviytymiseen.

Lisäksi porotalous on tärkeä elinkeino ja osa kulttuuriperintöä. Porotalous on keskeinen elinkeino monille alkuperäiskansoille ja poronhoitoalueiden yhteisöille. Se tarjoaa toimeentulon lähteen ja säilyttää perinteisen elämäntavan sekä kulttuurisen identiteetin. Ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat uhata porotalouden kestävyyttä ja elinvoimaisuutta, mikä voi aiheuttaa vakavia taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia.

Edellä mainittujen syiden lisäksi ilmastovaikutusten ymmärtäminen ja niihin sopeutumisen tarve ja sen aiheuttamien muutosten ymmärtäminen yhteisössä ja sen ulkopuolella ovat tärkeitä. Tutkimalla ilmastonmuutoksen vaikutuksia porotalouteen voimme paremmin ymmärtää, miten ilmastonmuutos vaikuttaa ekosysteemeihin ja perinteisiin elinkeinoihin. Tämä tieto on tärkeää kehitettäessä sopeutumisstrategioita ja -toimenpiteitä porotalouden suojelemiseksi ja auttamiseksi sopeutumaan muuttuviin olosuhteisiin. Porotalous on myös sidoksissa laajempiin ekosysteemeihin. Ilmastonmuutoksen seurauksena voi tapahtua ekosysteemien muutoksia, kuten kasvillisuuden muutoksia ja lajien leviämistä. Näiden muutosten ymmärtäminen on tärkeää, jotta voidaan arvioida porotalouden kestävyyttä ja mahdollisia vaikutuksia laajempiin ekosysteemeihin sekä muutosten vaikutuksia porotalouteen. Porotalouden tutkimuksen avulla voidaan tuottaa uutta tietoa ja todisteita ilmastonmuutoksen vaikutuksista.

2 POROMIES-LEHTI

Tutkimusaineistoni koostuu vuosina 2017–2020 ilmestyneiden *Poromies*-lehtien poronhoitoa, ilmastonmuutosta ja ympäristönmuutosta käsittelevistä artikkeleista sekä näihin liitettävissä olevista teemoista. Lisäksi hyödynnän vuoden 2020 jälkeen kirjoitettuja blogitekstejä, jotka ovat löydettävissä paliskuntain yhdistyksen verkkosivujen kautta. *Poromies*-lehti on Suomessa ilmestyvä julkaisu, joka keskittyy porotalouteen, poronhoitoon ja poronhoitajien elämään. Lehti tarjoaa laajasti tietoa ja uutisia poronhoidon eri näkökulmista ja se on suunnattu poronhoitajille, poronomistajille ja kaikille, jotka ovat kiinnostuneita porotaloudesta. *Poromies*-lehti on poronhoidon ammattilehti. Lehteä julkaisee paliskuntain yhdistys. Ammattilehden tarkoituksena on toimia tiedottajana kaikesta alaan liittyvästä, kuten uusista välineistä tai alaan liittyvistä tapahtumista. Valitsin kyseisen lehden, koska kirjoittajat ovat yhteisön sisäisiä tai hyvin yhteisön tuntevia henkilöitä, joten lehdessä yhteisön ääni pääsee esiin.

Lehti on ilmestynyt vuodesta 1931 lähtien. Kansalliskirjaston kautta digitoituna on luettavissa vain 15 % ilmestyneistä lehdistä eli vuodet 1931–1939 ja vuodet 1940–1944. Osa artikkeleista on kuitenkin löydettävissä suoraan Paliskuntain yhdistyksen verkkosivujen kautta sekä tilattavissa erikseen tai tarkasteltavina fyysisinä lehtinä lehden omassa arkistossa Rovaniemellä. Itse tilasin lehdet lehtiluukku.fi-sivuston kautta digiversioina. Lehti ilmestyy nykyään keskimäärin kuusi kertaa vuodessa. Lehden digiversion julkaisu lopetettiin vuoden 2020 maaliskuussa ja artikkeleita julkaistaan nyt fyysisen lehden lisäksi blogiteksteinä. Tutkimusaineistoksi valikoituneissa lehdissä päätoimittajana on toiminut Anne Ollila.

Lehden painomäärät ovat noin 2 500–2 700 kappaleen luokkaa koko tarkasteluajanjaksoni. Sivuja yhdessä lehdessä on keskimäärin 60–80. *Poromies*-lehden artikkelien kirjoittajat ovat tarkasteluajankohtanani Paliskuntain yhdistyksen johtokunnan jäsenten, tutkijoiden, poroisäntien tai muuten poronhoitoa tuntevien henkilöiden kirjoittamia. Kirjoittajista löytyy muun muassa poroisäntiä. Artikkelit

ovat käytännönläheisiä. Niissä kerrotaan tapahtumista, annetaan neuvoja tai ohjeita, kerrotaan voimaan tulleista laeista tai säädöksistä ja niiden vaikutuksista, kerrotaan suunnitteilla olevista hankkeista, mainostetaan opintoaloja nuorille ja otetaan kantaa erilaisiin asioihin. Lisäksi lehdissä muistellaan edesmenneitä ystäviä ja poromiehiä. Osa artikkeleista on sekä suomen että saamen kielellä.

Poromies-lehteä on käytetty aineistona aikaisemminkin muun muassa Minna Turusen, Sirpa Rasmuksen ja Asta Kietäväisen (2017) artikkelissa ”*Sota- ja jälleenrakennusajan poronhoito Poromies-lehden kuvaamana*”. Tutkimus tarkastelee, miten toinen maailmansota vuosina 1939–1945 vaikutti Suomen poronhoitoon. Aineistona toimi 1931–1967 ilmestyneet *Poromies*-lehtien artikkelit.

Tarkasteluajankohdan lehtiä verrattaessa 1939 ilmestyneisiin, voidaan todeta, että lehden muoto ja teemat ovat pysyneet pitkälti samanlaisina kautta aikojen. Toistuvia aiheita ovat muun muassa pedot, teurastus ja valtion rahoitus. Ajankohtaiset teemat kuten lehden alkuaikoina voimakkaasti vaikuttanut sota tai tämän päivän kuumien puheenaihe ilmastonmuutos kuitenkin näkyvät myös lehdessä. Mainokset ovat olleet alusta lähtien osa lehteä. Lehti on painottanut eettisiä toimintatapoja muun muassa poron teurastuksessa jo alkuaajoista lähtien ja toiminut oppaana alalla (Kortesalmi 2008, 258). Nykyään lehtien mainokset keskittyvät pitkälti työtä helpottaviin välineisiin. Valtaosa mainoksista käsittelee erilaisia GBS-laitteita ja kulkuvälineitä, kuten mönkijöitä ja moottorikelkkoja.

2.1 Lehtiaineiston tutkiminen

Lehtiaineistot ovat jo pitkään olleet erityisesti historian tutkimuksen tärkeimpiä aineistoja. Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta ne auttavat hahmottamaan aikalaisensa näkemyksiä, mielipiteitä ja kokemuksia. (Yli-Kauppila 2022, 3.) Lehtiaineistojen kautta on mahdollista tarkastella historiaa hyvin tarkalla silmällä, sillä sanomalehtiaineistosta voidaan havaita päivälleen, mitä on tapahtunut, milloin jokin asia on ensikerran ilmaantunut puheeseen tai kuinka suhde johonkin on vuosien aikana kehittynyt. (Kannisto 2023.)

Digitoitujen aineistojen kautta sanomalehtiaineistojen käyttömahdollisuudet ovat kasvaneet. Sanomalehtiaineistojen digiversioiden rajaaminen ei ole yhtä tarkkaa, kuin fyysisten lehtien, sillä mahdollisuudet poimintoihin pitkin aineistoa ovat mahdollisia. Digitalisointi mahdollistaa lehtiaineistojen käytön myös ajasta ja paikasta riippumatta. (Kannisto, 2023.) Erityisesti pitkällä aikavälillä ilmestyneet lehdet antavat kattavan kuvan tutkijalleen yhteisöjen ja yhteiskunnan muutoksesta. Suomessa on käynnissä monia laajoja digitointiprojekteja, joiden avulla lisää aineistoa on saatavilla

tutkijoille jatkuvasti. Osa lehtien käytöstä rajoittaa kuitenkin edelleen muun muassa tekijänoikeuslaki, joka saattaa vaikuttaa aineiston käytettävyyteen. Viimeisimpiä tutkijoita hyödyttäviä digitointiprojekteja on Kansalliskirjaston projektit, joissa digitoitiin 60 eri työväenlehteä ja koko Uuden Suomen julkaistu lehtihistoria. (STT 2023.)

Sanomalehtiaineistojen käyttö on lisääntynyt jatkuvasti 2000-luvun alusta lähtien. Jyväskylän yliopistossa sanomalehtiaineistoja ovat käyttäneet muun muassa yliopistonlehtori Suvi Huttunen artikkelissaan *”Juhannuksena sää saattaa olla lämmin – Mitä sanomalehtien sääkirjoitukset kertovat suomalaisten suhteesta säähän ja ilmastoon?”* (2020) Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitokselta, sekä professori Laura Stark tutkimuksessaan *”The Limits of Patriarchy: How Female Networks of Pilfering and Gossip Sparked the First Debates on Rural Gender Rights in the 19th-Century Finnish-Language Press”* (2011) Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitokselta. Starkin tutkimus käsitteli naisten kotivarkauksista seurannutta keskustelua naisten asemasta. Aineistona toimi suomalaiset sanomalehdet vuosilta 1847–1900. Huttunen puolestaan tarkasteli sääuutisointia ja sitä kautta sään ja ilmastopuheen merkitystä Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden kautta. Huttunen korosti omaankin tutkimukseeni liittyen sitä, kuinka tärkeää on tarkastella sääkokemuksia eri konteksteissa, jotta ymmärrys ilmastonmuutoksesta ja kyky sopeutua siihen, sekä ymmärtää sen kulttuurisia vaikutuksia kasvaa (Huttunen 2020, 16).

3 POROTALOUS KULTTUURISENA ILMIÖNÄ

3.1 Historia lyhyesti

Porotalous on edelleen merkittävä elinkeino Fennoskandiassa, luoteis-Venäjällä ja Mongoliassa. Porotalouden varhaisimpia arkeologisia merkkejä Suomen, Ruotsin ja Norjan alueelta on löydetty jo 800-luvulta lähtien. Samalta vuosisadalta on olemassa myös ensimmäinen dokumentti, *Ottarin kertomus*, jossa poronhoito mainitaan. Ensimmäiset poronhoitajien asumuksiksi arvelut jäänteet on ajoitettu karkeasti 800–1300-luvulle. Ne soveltuivat pienimuotoista poronhoitoa harjoittavien ihmisten asumukseksi, jotka lisäksi metsästivät ravintonsa. Asumukset ovat löytyneet vesistöjen läheisyydestä. 1400–1600-luvulle ajoitetut löydöt puolestaan kertovat liikkuvasta poropaimentolaisuudesta ja asumuslöydöt painottuvat tunturialueille. Arkeologisten löytöjen lisäksi on olemassa jonkin verran kirjallisia lähteitä, joista porotalouden historiaa on jäljitettävissä. (Salmi 2022.)

Poronhoidon syntyä on tutkittu 1800-luvulta lähtien. Kulttuurin synnylle on esitetty useampaa teoriaa, joista osa on vahvasti sitä mieltä, että saamelaiset kesyttivät poron itsenäisesti, toisten tutkimusten mukaan puolestaan kulttuuri ja tietotaito olisivat levinneet alun perin Itä-Aasiasta hieman ajanlaskumme alun jälkeen (Kortessalmi 2008, 20–21). Poroa on joka tapauksessa hyödynnetty pitkään, pääosin veto- ja kantojuhtana sekä houkutuseläimenä metsästyksessä. Poronhoito alkoi saavuttaa laajuutensa vasta 1600–1700-luvulla tapahtuneen Pohjois-Suomen uudisasutuksen myötä, jolloin suomalaiset oppivat poronhoidon tekniikoita poronhoitoa harjoittaneilta saamelaisilta. Vielä tällöinkin poroa käytettiin pohjoisessa vetoeläimenä suurelta osin hevosen sijasta, myös muun muassa 1890 käynnistyneessä postinjaossa hyödynnettiin osaltaan jonkin verran poroa. (Kortessalmi 2008, 21–22, 27, 184–203, 252.) Etenkin 1600–1700-luvuilla poron käyttö virkamiesten liikkumisen yhteydessä oli välttämätöntä,

sillä ilman poroa muun muassa papit joutuivat hiihtämään talvisin pitkiä matkoja virkatehtäviensä yhteydessä. Porvarit, papisto ja jopa osa poroja omistaneista talonpojista hoidattivat poronsa satoja vuosia ulkopuolisilla poropaimenilla, saamelaisilla tai raitioilla. (Kortesalmi 2008, 63–64, 85, 108.)

Porotalouden historia 1800-luvulta alkaen liittyy läheisesti maailmanlaajuiseen talouden kehitykseen ja globalisaation vaikutuksiin. 1800-luvun alkupuolella poronhoito oli yleinen elinkeino Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa, ja sitä harjoittivat lähinnä saamelaiset ja muut pohjoisen alueiden asukkaat. Porotalous perustui perinteisiin tapoihin ja elämäntyyliin, joita oli kehitetty vuosisatojen ajan. Kuitenkin 1800-luvun loppupuolella porotalouden kehitys koki suuria muutoksia, kun talouden globalisaatio alkoi vaikuttaa myös pohjoisiin alueisiin. Poronlihaa alettiin viemään etelämmäksi Eurooppaan, ja tämä aiheutti suuren kysynnän kasvun. (Kortesalmi 2008, 276, 289–292; Ruotsala 2002, 84.) Samalla poronhoitoon liittyvät perinteiset elämäntavat ja menetelmät joutuivat haasteiden eteen, kun moderni teknologia ja talousvaikutukset alkoivat muuttaa tapaa, jolla poronhoitoa harjoitettiin. 1900-luvun alkupuolella porotalouden kehitys jatkui samansuuntaisesti. Saamelaisten perinteiset elämäntavat joutuivat koetukselle, kun valtion puuttuminen ja modernisaatio muuttivat niiden asemaa ja vaikutusvaltaa. (Ruotsala 2002, 84–87.)

Rajasulkujen vaikutukset porotalouteen ja saamelaisyhteisöihin ovat olleet merkittäviä. Rajasulkujen taustalla oli 1900-luvun alussa Venäjän ja Suomen välinen poliittinen jännite, mikä johti rajojen sulkemiseen. Jo tätä ennen Suomen ja Ruotsin (1889) sekä Suomen ja Norjan (1852) välisillä rajoilla oli rajoitettu porojen kulkemista. Tämä vaikutti voimakkaasti poronhoitoon, sillä monet porolaumat kulkivat vuodenaikojen mukaan rajojen ulkopuolella laiduntamassa ja rajasulut estivät tämän. Lisäksi rajan sulkeutuminen vaikeutti poronlihan ja muiden tuotteiden kauppaa. Rajasulkujen myötä myös saamelaisyhteisöjen väliset suhteet muuttuivat, sillä monet saamelaiset jäivät eristyksiin toisistaan. Tämä johti siihen, että monet porokylät hajosivat ihmisten ryhtyessä etsimään uusia elinkeinoja tai muuttaessa rajanyli valtakunnasta toiseen. Tämä muuttoliike oli merkittävää erityisesti Norjassa ja Ruotsissa. Salapaimennusta rajojen yli tapahtui pitkälle 1900-luvun puolelle saakka, sillä erityisesti pohjois-Norjan laidunalueet kutistuivat rajasulkujen myötä merkittävästi. (Ruotsala 2002, 82–83, 124–126.) Nykyään raja-aidoista huolehtii Paliskunnat. Valtio osoittaa aidan ylläpitoon varoja vuosittain tarpeen mukaan. (Ollila 2017a, 23–24.)

1900-luku ja 2000-luvun taite on muokannut porotaloutta merkittävästi teknologian tullessa osaksi poronhoitoa. Porotalouteen kohdistuu voimakkaita muutospaineita muun muassa ilmastonmuutoksen ja kilpailevan maankäytön takia. Myös poronhoidon painopiste on muuttunut yhä vahvemmin kohti lihantuotantoa, joka on johtanut muun muassa lisäruokinnan yleistymiseen, etenkin eteläisissä paliskunnissa.

(Ruotsala 2002, 404–405.) Lisäksi porotilamatkailu on kasvattanut suosiotaan ja muokannut samalla elinkeinorakennetta.

Nykyään Suomen pinta-alasta 36 % on poronhoitoaluetta. Tämä tarkoittaa 122 936 km² (Paliskuntainyhdistys 2020, 9). Lähinaapurusto ja kyläyhteisöt ovat muodostaneet kautta koko poronhoitoalueen ja sen historian ajan erilaisia liittoumia, joiden tarkoituksena on koota ja erotella porot yhdessä. Liittoumia, joissa poronomistajat etsivät sesonkiluontoisesti porot myöhäissyksyllä yhteen (poroerotus), kutsuttiin ennen palkiseksi. Palkisen⁶ alue määräytyi porojen hakusäteen sekä vaativien maastojen, kuten soiden tai suurien järvien mukaan ja se määriteltiin uudestaan vuosittain. Nämä liittoumat olivat paliskuntien alkumuoto. (Kortesalmi 2008, 364–365.)

Nykyinen paliskunta on organisaatio, joka muodostuu paikallisesti poronhoitoalueille ja sen muodostavat poronomistajat, joiden poroja alueella hoidetaan. Paliskuntain yhdistys (perustettu 1948) on laajempi yhdistys, jonka tarkoituksena on toimia eri paliskuntien yhdyssiteenä ja neuvojana. Paliskuntain yhdistyksen edeltäjä oli Suomen Poronjalostusyhdistys⁷. (Kortesalmi 2008, 364–373.) Poronhoitolain (1990/848) mukaan poronomistaja voi olla vain yhden paliskunnan osakas. Poronhoitoalue on tällä hetkellä jaettu 54 paliskuntaan ja niiden toimialueiden rajat vahvistaa Lapin aluehallintovirasto (aluehallintoviraston verkkosivut). Poronomistajan oikeuksiin kuuluu lain mukaan saada poronsa hoidetuksi kotikuntansa paliskunnan alueella. Paliskuntaa johtaa poroisäntä aina kolme vuotta kerrallaan. Paliskunta valitsee itselleen myös varaisännän, sekä hallituksen, jonka tehtävä on hoitaa asiat, jotka eivät ole esimerkiksi yksin poroisännän päätettävissä, sekä huolehtia yleisesti paliskunnan toiminnasta (Poronhoitolaki 1990/848). Paliskunnan poronhoitolaissa määritellyt tehtävät ovat osakkaiden porojen hoito paliskunnan alueella, poronhoitoon kuuluvien töiden teon varmistaminen, sekä porovahinkojen torjunta.

Poronhoitolaki (1990/848) määrittää nykyisen poronhoitoalueen kahteen osaan, joista toinen on erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettu alue maan pohjoisosissa. Kyseisellä alueella maata ei saa lain mukaan käyttää poronhoitoa huomattavasti haittaavin tavoin. Poronhoitolaissa (1990/848) pykälän 53 mukaan on kuitenkin määritelty neuvotteluvollisuus myös eteläisen poronhoitoalueen paliskuntien kanssa valtion mailla suunniteltavien toimenpiteiden osalta, jotka vaikuttavat poronhoidon harjoittamiseen.

⁶ Nimitys tuli porojen kesälaidunnusta kuvaavasta verbistä palkia.

⁷ perustettu 1926

3.2 Kulttuuri ja identiteetti

Kuten edellä kirjoitin poronhoito on ollut tärkeä osa pohjoisten kansojen kulttuuria vuosisatojen ajan. Porojen kasvatusta ja hoitoa on ollut tärkeä elinkeino, jonka avulla pohjoisten kansojen yhteisöt ovat selvinneet haastavissa olosuhteissa. Nykyään poronhoito on edelleen tärkeä elinkeino pohjoisilla alueilla ja se on osa monien pohjoisten kansojen kulttuuria ja perinteitä. Poronhoito on myös muuttunut ajan myötä, ja monet poronhoitajat käyttävät nykyaikaisia tekniikoita ja välineitä.

Porotalouden harjoittamiseen liittyy vahva yhteisöllisyys, joka on perinteisesti ollut tärkeä osa erityisesti saamelaisen kulttuuria. Poronhoitajat ovat usein kuuluneet saman perheen piiriin, ja he ovat jakaneet työtehtäviä ja vastuita yhteisön kesken. Poronhoidossa onkin korostunut kollektiivinen vastuu, jossa jokainen poronhoitaja vastaa omasta pororyhmästään, mutta yhteisö huolehtii porotalouden kokonaisuudesta. Porotalous on myös vahvasti sidoksissa luontoon ja vuodenaikoihin. Porot laiduntavat kesäisin tunturien laajoilla alueilla, ja talvella ne kerätään pienemmille alueille, joissa niitä ruokitaan ja niiden terveyttä seurataan. Porotaloudessa onkin tärkeää tuntea luonnon ja eläinten käyttäytymistä ja tarpeita, jotta niitä voidaan hoitaa parhaalla mahdollisella tavalla. (Ruotsala 2002, 406–412.)

Suomessa on noin 200 000 poroa ja 4 500 poronhoitajaa, mutta suurimmalla osalla poronhoitajista on alle sata poroa. (ks. Degerman 2018.) Yhdellä poronhoitajalla saa olla enintään 500 poroa. (Paliskuntaryhdistys 2020, 18–25.) Vuoden 2019 tilastojen mukaan noin 10 % saamelaisista harjoitti poronhoitoa Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa yhteensä. Luku vaihtelee kuitenkin maittäin, ja esimerkiksi Norjassa jopa noin 30 % saamelaisista harjoittaa porotaloutta pää- tai sivutoimena. Vaikka porotalouden merkitys elinkeinona on vähentynyt, sen kulttuurinen merkitys on yhä suuri. Poron omistus on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta saamelaisen yksinoikeus muissa Pohjoismaissa kuin Suomessa. Suomessa pysyvästi Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiset, sekä edellä mainitut paliskunnat, saavat omistaa poroja. Porotalous on edelleen tärkeä osa Lapin sekä saamelaisen kulttuuria, ja se on myös herättänyt kiinnostusta matkailijoiden keskuudessa. (Sámediggi 2019; Heikkilä & Järvinen 2011, 64.)

Poronhoitoon voidaan ajatella kirjallisuuden (Ruotsala 2002, 409–412.) perusteella sisältyvän tunteita yhteenkuuluvuudesta porojen ja luonnon kanssa, perinteiden ja kulttuurin vaalimisesta sekä haasteista ja vaikeuksista, jotka liittyvät poronhoitoon, kuten ilmastonmuutos, petojen aiheuttama uhka ja taloudelliset paineet. Poronhoito voi identiteetin kautta sisältää tunteita yhteenkuuluvuudesta omaa kylää kohtaan, perinteiden kunnioittamisesta ja vaalimisesta sekä ylpeydestä siitä, että onnistuu säilyttämään elinkeinon, jota on harjoitettu jo sukupolvien ajan. Poronhoitajan identiteetti on monitahoinen ja siihen liittyy useita kokemuksia ja merkityksiä. Poronhoitaja

voi kokea myös yhteenkuuluvuutta muiden poronhoitajien kanssa ja identifioitua osaksi poronhoitajayhteisöä. Tämä yhteisöllisyys voi olla tärkeä osa poronhoitajan identiteettiä ja tarjota tukea ja yhteisöllisyyden tunnetta. (Oinas 2019, 18–20.) Kaiken kaikkiaan poronhoitajan identiteetti on monitahoinen ja siihen liittyy monia kokemuksia ja merkityksiä. Se voi sisältää yhteyden luontoon ja eläimiin, saamelaiseen tai pohjoiseen kulttuuriin ja perinteisiin sekä yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen muiden poronhoitajien kanssa. Yllättäen sosiaaliset suhteet merkitsevät paljon myös työturvallisuudessa. Hyvät suhteet ehkäisevät esimerkiksi poroerotuksissa tapahtuvilta onnettomuuksilta (Melamies 2017, 17–19). Poronhoito nähdään kuitenkin selkeästi vahvana ja tärkeänä osana suomalaista kulttuuriperinnettä ja se on kaupallistunut, sillä on vahva merkitys myös Suomi-brändin luomisessa ulkomaille tänä päivänä. Poro on myös taiteessa ja käsityössä voimakkaasti läsnä edelleen. Myös erilaiset sanonnat, kuten ”poron kusema”⁸, ovat etenkin pohjoisessa arkikielessä jatkuvassa käytössä. (Paliskuntain yhdistys 2020, 28–29.)

3.3 Porotalouden vuosikierto

Sääat vaikuttavat voimakkaasti porotalouteen, töiden toteuttamiseen ja vuosittaiseen onnistumiseen. Luonnon seuraaminen on erittäin tärkeää ja merkityksellistä porotaloudessa, *Poromies* 3/2007:

Kuluneesta poronhoitovuodesta jäi itselläni päällimmäisenä mieleen pitkä talvi, erittäin vaikeat lumiolosuhteet sekä suuret ahmojen tekemät vahingot. Kesä oli hyvä ja riittävän lämmin. - - - Lämpimän ja kostean kesän ansiosta sieniä syntyi, siksi porot olivat hyvässä kunnossa rykimän alkaessa. Hyvän sienisadon ja leudon syksyn vuoksi porotokat olivat kuitenkin melko hajallaan ja pysyttelivät kesälaitumilla pitkään, jonka vuoksi porojen kokoaminen erotuksiin pitkittyi - - -. (Näkkäläjärvä 2017, 16.)

Porotalouden vuosikierto käynnistyy kesäkuussa. Kesän sääolosuhteet vaikuttavat voimakkaasti porojen käyttäytymiseen. Kylmän ja sateisen kesän aikana porot viihtyvät pienissä ryhmissä, ovat rauhallisia ja syövät paljon, kun taas lämpiminä keuhina, jolloin ötökkämäärät nousevat korkeiksi, porot ovat levottomia, liikkuvat suuremmissa ryhmissä ja syövät huonommin. Lisäksi ne tällöin hakeutuvat avoimemmille alueille, kuten rannoille ja autoteille. Poronhoito pyrkii hyödyntämään poron luonnollista käytöstä, ja *räkkä* eli hyönteisten suuri määrä, auttaa porojen

⁸ ”mittayksikkö” 7 km matkalle, jonka poro voi kulkea virtsaamatta

kokoamisessa kesän vasanmerkintää⁹ varten. Pahoina räkkävuosina vasat voivat kärsiä anemiasta ja vasakuolleisuus voi nousta korkeaksi. Vuotuiset vaihtelut säässä ja esimerkiksi kevääntulossa tai lämpötiloissa ovat normaaleja ja vaikuttavat porotalouden toimintaan. Vasanmerkintä on yksi porotalouden kesäajan työtehtävistä, jonka ajankohta vaihtelee ja on riippuvainen kesäntulon ajoituksesta. (Kortesalmi 2008, 13–17.)

Porolla ei ole hikirauhasia ja tästä syystä erityisesti alkukesä, jolloin karva ei ole vielä vaihtunut, on porolle erityisen tuskallinen lämpiminä vuosina. Poron on haihdutettava ylimääräinen lämpö pääosin suun kautta. (Rantamartti 2022.) Poro on puolikesy hirvieläin ja märehtijä. Poro laiduntaa perinteisesti koko sulan maan ajan vapaana. Porot hyödyntävät 350–400 erilaista ravintokasvia. Näistä tärkeimpiä ovat keuhkasheinä- ja ruohokasvit, sekä pajujen versot ja koivunlehdet. (Kortesalmi 2008, 13.)

Syksyllä poroilla on noin kuukauden kestävä kiima-aika eli *rykimä*. Urosporot, *hirvaat*, kokoavat naarasporot, eli *vaatimet*, yhteen. Kohdatessaan *hirvaat* mittelevät voimistaan. *Rykimä*-aikaan poro syö pääasiassa jo jäkälää, mutta niin kauan, kun ei ole pakkasta poro syö myös ruohoja ja sieniä. Loppusyksystä porot kootaan erotusaitoihin, jolloin osa poroista erotellaan teuraaksi ja muut siirretään talvipaimennukseen. Kesällä merkitsemättä jääneet vasat merkitään erotuksen yhteydessä. Jokaisella poronostajalla on oma merkki¹⁰, joka lovetaan poron korviin. Tapaa käytetään edelleen aktiivisesti, mutta nykyään merkitsemisessä käytetään myös erivärisiä kaulapantoja. Moniin pantoihin kiinnitetään GPS-paikantimia porojen seurannan helpottamiseksi. (Paliskuntainyhdistys 2020, 18–25; Kortesalmi 2008, 267, 302.) GPS-pantoja käytetään erityisen paljon tuulivoimapuistojen alueilla, näin pyritään minimoimaan tuulivoimaloiden aiheuttamat haitat poroille. (Anttonen 2017, 26–29.)

Poro on ruumiinrakenteeltaan erityisen hyvin sopeutunut elämään kylmässä ympäristössä, ja sen turkki eristää erinomaisesti. Poro hankkii ravintonsa talvella kaivamalla lumikerroksen alta. Poron kaivamia kuoppia kutsutaan *kiekeröiksi*. Talvilaidunten tila on ollut suurin tekijä poromäärien säätelyssä jo useamman vuosikymmenen. Nykyisin poroja joudutaan talviaikaan usein lisäruokkimaan, sillä kovat jääkerrokset vaikeuttavat poron ravinnon löytämistä. Kun hanki jälleen kantaa, talvilaidunnuksessa olleet porot päästetään naavikkoihin. Hangen kantaessa porolla on parempi mahdollisuus paeta petoja. Keväällä porot kulkevat pitkiäkin matkoja ravinnon perässä ja ovat hajallaan. Vaatimet jäävät keuhkasheinä käytännössä yksin vasomisen vuoksi. (Kortesalmi 2008, 13–17.)

⁹ Vasanmerkintä tai vasaleikko on juhannuksen tienoilla tapahtuva vasojen merkitseminen, jossa vasalle annetaan sama poromerkki kuin emällä. Samalla kirjataan omistaja. (Paliskunnat.fi/porosanastoa)

¹⁰ Teot, sanat tai leikot ovat poron korvaan leikatun poromerkin osat, jotka yhdessä muodostavat korvamarkin. (Paliskunnat.fi/porosanastoa)

3.4 Porotalous ja ilmastonmuutos valtamediassa

Mediassa porotalouteen suhtaudutaan tällä hetkellä yleisesti ottaen positiivisesti sen merkityksen ja kulttuuriperinnön vuoksi, mutta samalla tiedostetaan myös sen ympäristövaikutukset ja konfliktit muiden toimialojen kanssa. Medialla on suuri merkitys siihen, miten eri asiat nähdään ja koetaan ja siksi onkin tärkeää tarkastella median tapaa puhua porotaloudesta ja ilmastonmuutoksesta yleisesti. Porotalouden tulevaisuuden haasteet, kuten ilmastonmuutos ja maankäytön muutokset, ovat esillä mediassa ja niistä käydään aktiivista keskustelua. Vuonna 2016 porotalous oli erityisen paljon esillä mediassa. Tällöin keskustelun aiheeksi nousi erityisesti kritiikki porojen ylilaidunnuksesta ja sen aiheuttamista haitoista luonnolle ja tämä havaittiin myös *Poromies*-lehdessä (ks. mm. Hast 2019, 20–23).

Esimerkiksi Helsingin Sanomien artikkelissa: *"Porot söivät Lapista jäkälän, ja Mikko-Pekka Heikkinen uskaltautui Utsjoelle esittämään tulikuuman kysymyksen: Onko poroja liikaa?"* (2016) kirjoitettiin kiistasta, joka nousi poron roolista jäkälän ja muun aluskasvillisuuden hävittämisessä. Konflikti alkoi, kun Kilpisjärven biologisen tutkimusaseman johtaja Antero Järvinen kirjoitti paikallislehdessä, että Lapissa on liikaa poroja ja että ylisuuret laumat ovat pitkään uhanneet herkkää kasvillisuutta. Asiantuntijat eivät kuitenkaan ole yhtä mieltä jäkälähäviön syistä ja seurauksista. Erikoistutkija Jouko Kumpula Luonnonvarakeskuksesta kertoo artikkelissa, että vaikka porojen liikalaiduntaminen on suuri syy jäkälän vähenemiseen, niin myös poronhoitoalueen etelä- ja keskiosissa hakkuilla on oma roolinsa. Artikkelissa herätetään vastavuoroista keskustelua siitä, ovatko porot välttämättä yksin syyllisiä jäkälikköjen huonoon kuntoon. (Heikkinen 2016.) Liikahakkuut ovat muutenkin herättäneet huolta, muun muassa metsärajan mahdollisesta siirtymisestä. Samassa yhteydessä on nousut keskustelua myös moottoriajoneuvojen vaikutuksista jäkälikköihin. Pelkona on, että ylilaidunnus, hakkuut ja turismi aiheuttavat yhdessä valtavan eroosion ja tuhoavat jäkälikköjen uusiutumismahdollisuudet. (Heikkilä & Järvinen 2011, 70.)

Useissa medioissa porotaloutta syyllistetäänkin voimakkaasti luonnon kulumisesta, mutta syyllisiksi nostetaan myös muun muassa tuet, joita porotalouden ylläpitämiselle sallitaan. Jukka Ruukki kirjoitti 2016 lyhyen kirjoituksen Helsingin Sanomiin, jossa hän soimasi ympäristöjärjestöjä hakkuiden syyttämistä ja pyrki puolestaan tuomaan esiin poron osuutta keskustelussa. Samalla hän korosti artikkelissaan tapaa, jolla poronlihaa mainostetaan eettisenä ja ekologisena ja kyseenalaisti tämän pääosan ylilaidunnukseen vedoten.

Lapin Kansan artikkelissa *"Ilmastonmuutos ja ylilaidunnus uhkaavat tunturiluontoa"* (Kärki 2023a.) käsitellään porotalouden ympäristövaikutuksia ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia porotalouteen. Artikkelissa todetaan, että porotalouden

harjoittamisessa on otettava huomioon ilmastonmuutoksen vaikutukset, mutta myös muun maankäytön tulisi huomioida laidunkierron vaatimukset tämän mahdollistamiseksi:

- Tunturiluonto muuttuu kaikkein nopeiten, ja lähes 40 prosenttia tunturien lajeista on jo uhanalaisia. Jos suojelua ei nyt tehosteta, monia tunturilajeja häviää lähivuosikymmeninä, biodiversiteetti- ja viestintäasiantuntija Riku Lumiaro Suomen luonnonsuojeluliitosta sanoi. - - - Tunturiluontoa uhkaa ilmastonmuutoksen lisäksi porojen ylilaidunnus sekä näiden kahden yhteisvaikutus. - - - Paliskuntain yhdistyksen puheenjohtajan Mika Kavakan mukaan poronhoitajat ovat aina kokeneet tärkeäksi sen, että riittävät porolaitumet säilyvät tuleville sukupolville. - Laidunten hoito- ja käyttösuunnitelmien kautta paliskunnat ja poronhoitajat osoittavat oman vastuunsa laidunten kestävästä käytöstä. Pidän tärkeänä myös sitä, että muu maankäyttö ottaa huomioon poronhoidon toimintaedellytykset. (Kärki 2023a.)

Samoja teemoja nousee esiin myös *Poromies*-lehden keskusteluissa, joista kerron lisää myöhemmin.

Muutoksia toimintaan ja ympäristön suojeluun sekä tukea ilmastonmuutokseen sopeutumiseen etsitään valtamedian tekstien perusteella aktiivisesti. Katja Kärki (2023b) esittelee Lapin Kansan *artikkelissa "Ilmastonmuutos ja ylilaidunnus uhkaavat tunturiluontoa – porotalouden tulevaisuustyöryhmässä etsittiin keinoja kestäväälle elinkeinolle"* tulevaisuustyöryhmän kokoontumisen tuloksia keväältä 2023. Työryhmä ehdotti muun muassa säätiön perustamista tunturiluonnon suojelemiseksi. Paliskuntain yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan Mika Kavakan kommentti artikkelissa oli, että kokoontumisen tulokset "jäivät laihoiksi" ja hän korostaa, että työryhmien tulisi huomioida kokoontumisissaan myös porotalouden kannattavuus. (Kärki 2023b.)

4 ANTROPOLOGINEN NÄKÖKULMA

4.1 Antropologinen ympäristö- ja ilmastonmuutostutkimus

Tutkimukseni laajana kehyksenä toimii ympäristö- ja ilmastoantropologia. Varhaiset antropologiset ilmastotutkimukset perustuivat pääasiassa ympäristöantropologiaan, mutta ilmastonmuutoksen havaitsemisen myötä myös antropologia on laajentunut otamaan aiheen yhteydessä huomioon laajemmat globaalit yhteydet. Koko 1900-luvun ajan antropologit olivat kiinnostuneita ilmastosta ja ympäristöstä, sillä tutkimusten aiheina oli usein metsästyksen, kalastuksen, paimentamisen tai maatalouden teemat, jotka ovat vahvasti yhteydessä myös ympäristöön. 1900-luvun loppupuolella tutkimuskohteiksi tulivat pikkuhiljaa myös varsinaiset ilmastonmuutoksen vaikutukset ja muun muassa aavikoituminen. (Dove 2014, 2.) Ympäristön- ja ilmastonmuutostutkimuksen näkökulmasta antropologin holistinen tutkimustapa tuo uudenlaista näkökulmaa tutkimukseen verrattaessa kvantitatiiviseen ja luonnontieteelliseen tutkimukseen sillä ilmiöiden vaikutukset tulevat paremmin ilmi kokonaisvaltaisessa tarkastelussa. Antropologin kenttä on myös hyvin laaja ja tutkittavan ilmiön tai ryhmän rajat saattavat olla hyvinkin häilyvät.

Ympäristöantropologian kannalta hyvänä esimerkkinä voidaan pitää sitä, että kulttuuri on pitkään nähty tavaksi sopeutua luontoon ja alkuperäiskansat puolestaan vahvan luontosuhteen omaavina (Kallinen ym. 2012, 9). Ihminen elää kuitenkin vahvassa vuorovaikutuksessa luonnon kanssa ja esimerkiksi luonnon muokkaaminen, mikä usein koetaan negatiivisena asiana, voidaankin nähdä joissakin tapauksissa tutkimuksen mahdollisten ennakko-oletusten vastaisesti myönteiseksi asiaksi ”lähellä luontoa” elävää kulttuurista ryhmää tarkasteltaessa. (Kallinen ym. 2012, 10.)

Ihmisen ja ympäristön välisestä suhteesta eri antropologeilla on keskenään hyvinkin erilaisia näkemyksiä. Tähän on syynä muun muassa erilaiset analyysitavat

sekä aiheeseen liittyvät laajat toisistaan poikkeavat ja samalla kuitenkin toisiinsa liitettävät teemat. Näitä teemoja ovat esimerkiksi ilmastonmuutoksen paikalliset ja globaalit tasot, talous, ihmisoikeudet, poliittiset vaikutukset, historia, paikka tai identiteetti käsitykset suhteessa ympäristöön. (Kallinen ym. 2012, 10–11.) Voidaankin todeta, että luonto- ja ilmastoasiat ovat osa ihmisten arkea, eikä niitä voi suoranaisesti erotella toisistaan.

Ihminen on vaikuttanut ympäristöönsä enenemässä määrin lähes koko lajimme olemassaolon ajan. Ihmisen toiminta on kuitenkin kiistämättä aiheuttanut myös globaaleja ympäristöongelmia. Ongelmia on syntynyt etenkin viimeisten vuosikymmenien aikana väkiluvun, päästöjen ja teollisuuden kasvaessa. (Kallinen ym. 2012, 31.) Nykyaikaisella antropologisella tutkimuksella ja erilaisilla tapaustutkimuksilla voidaan löytää uusia yhteyksiä ja vuorovaikutuksen kanavia muun muassa edellä mainittujen teemojen kuten talouden ja identiteettikäsitysten väliltä.

4.2 Ilmastonmuutos ja alkuperäiskansat

Susan Crate on yksi ilmastonmuutokseen ja sen vaikutuksiin perehtyneistä antropologeista. Hän on antropologi ja ympäristötutkija, joka on erikoistunut ilmastonmuutoksen vaikutusten tutkimiseen erityisesti alkuperäiskansojen näkökulmasta. Hän on kirjoittanut useita artikkeleita (ks. Crate 2019a; Crate 2019b; Crate & Fedorov 2013.) ja kirjoja (ks. Crate 2021; Crate & Nuttall 2016.), joissa hän käsittelee ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia alkuperäiskansojen elinkeinoihin, kulttuureihin ja yhteiskuntiin. Crate on korostanut, että ilmastonmuutos vaikuttaa erityisesti alkuperäiskansojen elämäntapoihin, jotka perustuvat usein luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja perinteisiin tietoihin. Ilmastonmuutos uhkaa näitä elinkeinoja ja kulttuureja, ja Crate onkin korostanut, että alkuperäiskansoja on kuunneltava ja heidän perinteisiä tietojaan on hyödynnettävä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Crate on myös korostanut, että alkuperäiskansat ovat usein erittäin haavoittuvia ilmastonmuutoksen vaikutuksille, sillä he asuvat usein herkissä ympäristöissä, kuten arktisilla alueilla. Crate on korostanut, että ilmastonmuutoksen torjumisessa on tärkeää ottaa huomioon alkuperäiskansojen näkökulma ja kuunnella heidän ideoitaan ja ratkaisujaan. Hän on myös korostanut, että alkuperäiskansoja on kunnioitettava ja heidän oikeuksiaan on suojeltava, sillä he ovat usein ensimmäisiä ja vakavimpia ilmastonmuutoksen uhreja. (Crate ym. 2017, 90–93; Crate 2008, 569–571.)

Yhtenä esimerkkinä Craten tutkimuksista mainittakoon artikkeli *"Gone the Bull of Winter?"* (2008). Craten artikkeli käsittelee siperialaisten alkuperäiskansojen kokemuksia ilmastonmuutokseen liittyen. Hän kirjoittaa artikkelissaan, kuinka

ilmastonmuutos vie pohjaa yhteisön identiteetiltä. Artikkelissa yhteisön kulttuuri on murroksessa symboliselta tasolta lähtien. Talven härän tarina on aiemmin kuvannut kevään saapumista. Härkä on menettänyt ensin toisen sarvistaan, sitten toisen ja pikkuhiljaa on kevät koittanut. Ilmastonmuutoksen seurauksena yhteisön jäsenet kokevat, ettei tarina enää ole ajankohtainen eikä vastaa samalla tavalla tapahtumia kuin ennen. Identiteettiä luova tarina on menettämässä pohjaa. Crate väittää, että pohjimiltaan syynä ilmastonmuutokseen on länsimainen kulutuskulttuuri. Koska pohjimiltaan kyse on kulttuurista, antropologin voi nähdä olevan hyvissä asemissa tulkitsemaan, kommunikoimaan, puolustamaan ja toimimaan ilmastonmuutokseen liittyvien asioiden parissa "kentällä ja kotona". (Crate 2008, 569–571.)

Crate kirjoittaa ilmastonmuutoksen muuttavan Siperian ekosysteemiä niin, että paikallisten lehmien on vaikea elää siellä kuten ennen. Lehmien asema on merkittävä paikallisessa kulttuurissa ja niillä on keskeinen asema yhteisöjen toimeentulossa. Eläin on paikallisen kulttuurin perusta ja sen vaikeudet heijastavat koko yhteisöön. Sama ongelma koskee myös pohjoisten alueiden porokansoja. Crate korostaa, että kansat voivat sopeutuakseen omaksua muita toimeentulotapoja, mutta merkitykset, identiteetti ja kulttuurin rakenne ovat joka tapauksessa voimakkaassa murroksessa. (Crate 2008, 575.) Craten mielestä antropologit eivät ole vielä ottaneet riittävän tehokasta roolia ilmastonmuutostutkimuksessa alkuperäiskansojen suhteen. Hän tosin mainitsee myös Siperian kansoilla olevan mielestään puutteelliset käsitykset ilmastonmuutoksesta. Hänen mukaansa ilmastonmuutoksen todellisista vaikutuksista esimerkiksi kulttuuri-identiteettiin ja alkuperäiskansojen vanhimpien kokemuksiin liittyen tuodaan Craten mielestä esiin liian vähän. Heidän muistitietonsa ja kokemansa muutokset antavat arvokasta tietoa ilmasto- ja kulttuurintutkimukselle. (Crate 2008, 584–585.)

Antropologit ovat aktivoituneet ilmastonmuutostutkimuksesta suhteessa alkuperäiskansoihin 2010-luvulla erityisen paljon. Tapaustutkimuksia on tehty kaikkialla maailmassa niin aavikoituvilla alueilla, vuoristoalueilla, arktisilla alueilla, "hukkuvilla saarilla", kuin Yhdysvaltojen lounaisosien alkuperäiskansojen parissa. Yhteisenä tekijänä on havaittavissa ympäristön konkreettiset muutokset ja muun muassa tästä seuraavat kulttuuri-identiteetin väistämättömät muutokset. (Baer & Singer 2018, 87–140.)

5 KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI

Käytän tutkimusmetodinani kriittistä diskurssianalyysiä. Aloitin tutkimukseni teon tutustumalla aineistoon ja etsimällä sieltä aiheeseeni sopivat artikkelit. Tämän jälkeen jaottelin artikkelit niissä esiintyvien diskurssien mukaan ja ryhdyin tarkastelemaan diskursseja tarkemmin. Tässä kappaleessa kirjoitan tarkemmin kriittisen diskurssianalyysin menetelmästä.

Diskurssianalyysi on keskeinen tutkimusmenetelmä yhteiskuntatieteissä ja humanistisissa tieteissä, joka tutkii kielellisiä rakenteita ja niiden merkityksiä. Se pyrkii analysoimaan ja tulkitsemaan erilaisia puhe- ja kirjoitustyyppejä, kuten lehtiartikkeleita, poliittisia puheita, keskusteluja, kirjallisuutta ja muita tekstiaineistoja. Diskurssianalyysi pyrkii ymmärtämään, miten kieli ja merkitykset muodostuvat sosiaalisissa konteksteissa ja vaikuttavat ihmisten ajatteluun, käyttäytymiseen ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Diskurssianalyysi korostaa aineistolähtöisyyttä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2004, 9–11, 13.)

Diskurssianalyysi voi auttaa ymmärtämään, miten muun muassa valta ja ideologiat toimivat kielen ja tekstin kautta. Se voi myös paljastaa, miten eri ryhmät käyttävät kieltä eri tavoin ja miten kielenkäyttö vaikuttaa yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja rakenteisiin. Diskurssianalyysi on monitieteinen menetelmä, joka käyttää teorioita ja käsitteitä muun muassa kielitieteestä, sosiologiasta, psykologiasta ja antropologiasta. Menetelmän juuret voidaan jäljittää Michel Foucault'n ajatteluun, joka tutki muun muassa kielen ja vallan välistä suhdetta. Foucault'n mukaan diskurssi on tapa, jolla tietyt ajatukset, käsitteet ja käytännöt tuotetaan, levitetään ja ylläpidetään yhteiskunnassa. (Pynnönen 2013, 7; Jokinen ym. 2004, 9–11.) Norman Fairclough, Jane Mulderrig ja Ruth Wodak määrittelevät artikkelissaan "*Critical Discourse Analysis*" (2005) kriittisen diskurssianalyysin menetelmäksi, joka tarkastelee, kuinka kieli rakentaa ja ylläpitää erilaisia yhteiskunnallisia hierarkioita ja sosiaalisia epätasa-arvoisuuksia. Artikkelissa esitetään myös kriittisen diskurssianalyysin keskeisiä käsitteitä, kuten

diskurssi, ideologia ja valta. Diskurssi viittaa kielelliseen toimintaan, joka tuottaa ja välittää merkityksiä. Ideologia puolestaan kuvaa ajatusmalleja ja uskomuksia, jotka tukevat tiettyjä vallankäytön muotoja. Valta liittyy siihen, miten kielenkäyttö voi vahvistaa tai haastaa vallitsevia valtasuhteita ja ajatuksia yhteiskunnassa. Artikkelissa korostetaan, että kieli ei ole vain väline viestintään, vaan se vaikuttaa myös ajatteluun, tunteisiin ja sosiaaliseen toimintaan. (Fairclough, Mulderrig & Wodak 2005, 1–5.)

Diskurssianalyysi voidaan suorittaa eri tasoilla, kuten mikrotasolla (esimerkiksi lauseiden ja sanavalintojen analysointi) ja makrotasolla (esimerkiksi valtiollisten tai instituutioiden diskurssien analysointi). Diskurssianalyysi voidaan jakaa eri tyyppeihin sen mukaan, miten tutkijat tarkastelevat kieltä ja puhetapoja. (Pynnönen 2013, 5.) Kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee kielen roolia yhteiskunnallisena tuotoksena ja vaikuttajana sekä pyrkii kuvaamaan, selittämään ja kritisoimaan dominoivien diskurssien vaikutuksia ja niiden tuottamia malleja tulkita ja toimia. Kriittisyyden näkökulmasta diskurssianalyysi voi esittää ideologista, retorista ja strategista kritiikkiä. (Pynnönen 2013, 28–30.)

Diskurssianalyysiä voidaan soveltaa myös genrejen tutkimukseen. Genre viittaa tietynlaiseen tekstityyppiin tai viestinnän muotoon, joka noudattaa tiettyjä rakenteellisia ja tyylillisiä normeja. Genret voivat olla esimerkiksi uutiset, mainokset, akateemiset artikkelit, blogit, keskustelupalstat tai kirjallisuuden lajit. Diskurssianalyysi voi tutkia erilaisia genrejä ja niiden piirteitä, kuten kielenkäyttöä, rakennetta, argumentaatiota ja kontekstia. Analyysi voi paljastaa, miten tietyt genret toimivat ja millaisia valtasuhteita ja ideologioita ne ylläpitävät. Esimerkiksi uutisgenre voi sisältää tietynlaisia valtarakenteita ja tapoja esittää tietoa, kun taas mainosgenre pyrkii vaikuttamaan kuluttajan päätöksiin. Genrejen tarkemman määritelmän mukaan huomioon otetaan myös tekstityypit, joita ovat kuvaileva, kertova, ohjaileva, argumentoiva ja erittelevä. Genre koostuu tekstityypeistä, joita on usein useampi yhden genren sisällä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 109–115, 137–138; Pynnönen 2013, 13–14.) *Poromies*-lehdessä selkeästi esiin nousevia genrejä ovat uutiset, mainokset ja mielipidekirjoitukset. Pääasiassa tekstityypit ovat kertovia tai argumentoivia. Blogitekstinä puolestaan julkaistaan samoja artikkeleita, kuin lehdessäkin. Kiinnitän vähiten huomiota mainoksiin, sillä niissä ei ilmennyt suoranaisesti tutkimukseeni liitettäviä teemoja.

Tutkimusmenetelminä kriittisessä diskurssianalyysissä käytetään tekstianalyysiä, keskusteluanalyysiä ja kontekstin tarkastelua. Tekstianalyysi keskittyy kirjallisiin tai puheellisiin teksteihin ja niiden sisältämien merkitysten tutkimiseen. Tekstianalyysi pyrkii tunnistamaan erilaisia kielenkäytön strategioita, retorisia keinoja, käsitteitä ja teemoja, jotka vaikuttavat ideologian välittymiseen ja valtasuhteiden vahvistamiseen tai haastamiseen. Keskusteluanalyysi puolestaan keskittyy vuorovaikutukselliseen kielenkäyttöön. Se tutkii keskustelujen rakenteita, puhujien vuorovaikutusta, valtasuhteita ja tapoja, joilla kielenkäyttö voi vahvistaa tai haastaa vallitsevia

käytäntöjä ja ideologioita. Keskusteluanalyysi pyrkii ymmärtämään, miten kieli ilmentää ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kontekstin tarkastelu on myös tärkeä osa kriittistä diskurssianalyysia. Konteksti viittaa laajempiin yhteiskunnallisiin, poliittisiin, kulttuurisiin ja historiallisiin olosuhteisiin, jotka vaikuttavat kielenkäyttöön. Kontekstin tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten valtarakenteet ja ideologiat vaikuttavat kielenkäyttöön ja miten kielenkäyttö puolestaan vaikuttaa kontekstiin. (Fairclough ym. 2005, 5–8.)

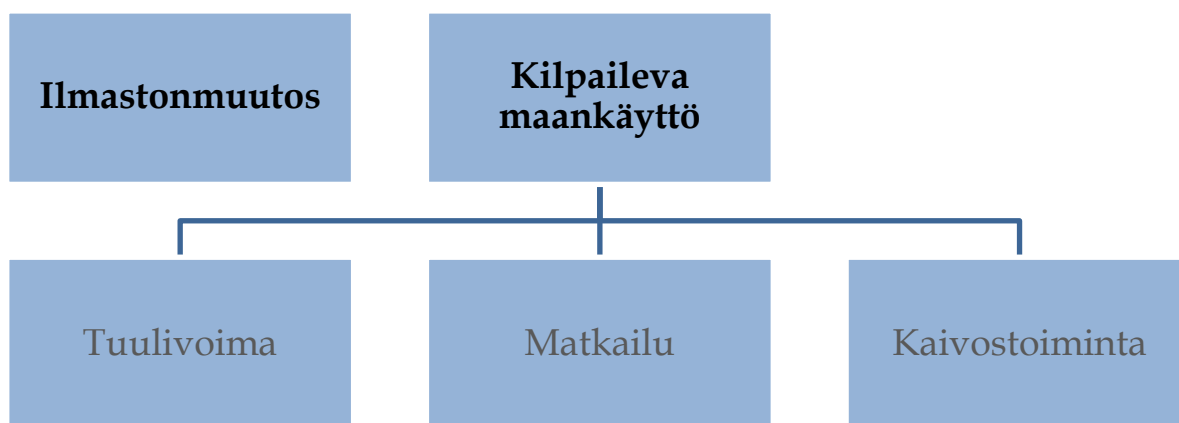
Diskurssianalyysi ei ole selkeärajaista ja tästä syystä se mahdollistaa tutkimuksen painopisteiden laajuuden sekä laaja-alaisia menetelmällisiä sovelluksia (Pietikäinen ym. 2019, 242). Ihminen merkityksellistää asioita ja puheen tai kirjoituksen kohdetta jatkuvasti käyttäessään kieltä. Oman kulttuurin ja kielen sisäisiä merkityksiä voi olla haastavaa havaita ilman tarkempaa tarkastelua. Diskurssianalyysissä tutkimuksen kohteena ovat sosiaaliset käytännöt, ei yksilö, ja tästä syystä tarkastelu keskittyy kielen käyttöön ja merkityssystemeihin. (Jokinen ym. 2004, 17–19, 37.) Diskurssien avulla kuvataan ja merkityksellistetään asioita, ilmiöitä ja tapahtumia (Pynnönen 2013, 7). Tutkinkin analyysikappaleessani keskustelutetaanko eri näkökulmia, löytyykö aineistosta mahdollisesti tiedostamattomia oletuksia, sekä pyrin arvioimaan, onko jotain jätetty mahdollisesti pois ja kuinka arvot näkyvät teksteissä (tunteet, oletukset).

Diskurssianalyysiä voi lehtiaineistolla toteuttaa yksittäisen artikkelin tekstitasolla tai esimerkiksi lehtien teemojen välillä. Tutkimuksessani toteutan diskurssianalyysiä artikkelitasolla. (Fairclough 2003, 36.)

Kulttuurin tutkiminen ja ymmärtäminen diskurssianalyysin keinoin on tärkeää sillä se auttaa merkitysten ja tulkintojen ymmärtämisessä. Kun ymmärrämme diskurssien taustalla olevat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset, voimme paremmin tulkita ja ymmärtää, miten eri ryhmät tai yksilöt luovat ja jakavat merkityksiä. Lisäksi ymmärtämällä diskurssien valtasuhteita voimme tarkastella kriittisesti niiden vaikutuksia. Ymmärtämällä diskurssien roolia voimme tarkastella, miten viestintä vaikuttaa ihmisten väliseen ymmärrykseen, neuvotteluun ja päätöksentekoon.

6 ILMASTONMUUTOKSEN DISKURSSI

Aineistoni on jaettavissa kahteen selkeään valtadiskurssiin, jotka ovat *ilmastonmuutos* ja *kilpaileva maankäyttö*. Luvussa 6 keskityn ilmastonmuutoksen diskurssiin ja luvussa 7 kilpailevan maankäytön diskurssiin. Kilpaileva maankäyttö jakautuu useampaan osadiskurssiin, joita ovat *tuulivoima*, *matkailu* ja *kaivostoiminta*. Viittaan termillä *osadiskurssi* siihen, että kyseisiin diskursseihin liittyvä keskustelu on osa laajempaa keskustelua kilpailevasta maankäytöstä. Seuraava kaavio kuvaa diskurssien suhteita ja taulukko diskurssien esiintymismäärää aineistossa.

KUVIO 1 Diskurssit

	2017	2018	2019	2020	BLOGIT	YHTEENSÄ
SIVUMÄÄRÄ	380	408	424	64	-	1 276
ARTIKKELIT	102	105	106	17	91	421
ILMASTONMUUTOS	16	12	13	4	7	52
TUULIVOIMA	1	3	2	0	9	15
MATKAILU	5	4	10	0	4	23
KAIVOSTOIMINTA	2	2	3	1	11	19
MUU MAANKÄYTTÖ (JÄÄMEREN RATA, MET- SÄTALOUS, KAAVOITUS JA TURVETUOTANTO)	8	8	7	1	4	28
MUUT	71	76	79	13	61	300

TAULUKKO 1 Diskurssien ilmeneminen aineistossa

Pääkirjoitukset ja mainokset päätin jättää taulukon artikkelilaskennan sekä aineiston tarkastelun ulkopuolelle. Pääkirjoitusten tehtävä on tiivistää kyseisen lehden sisältö, jolloin sen tarkastelu aiheuttaa haasteita. Mainokset puolestaan eivät suoraan liity tutkimukseeni aiheeseen. Artikkelit, joissa esiintyy useampia diskursseja, esimerkiksi sekä tuulivoima että kaivostoiminta, on laskettu mukaan jokaisen siinä esiintyvän diskurssin kohdalle mikä on otettava huomioon artikkelien kokonaismäärää tarkasteltaessa. Samaa artikkelia ei kuitenkaan ole laskettu kuuluvaksi kahteen valtakurssiin. Blogiartikkelien osalta laskennassa on otettu huomioon huhtikuun 2020 ja tammikuun 2023 välinen ajanjakso. Muihin artikkeleihin sisältyy muun

muassa henkilökuvia, muistokirjoituksia, koulutuksiin, teurastukseen, koiriin, porojoihin ja petoihin liittyviä artikkeleita ja erilaisten välineiden kuten dronejen, sovelusten ja paikantimien käyttöön liittyviä artikkeleita.

Ilmastonmuutos ja ilmastonmuutokseen liittyvät teemat kuten säätilat ja luonnon kunto ilmenevät aineistossani yhteensä 52 artikkelissa. Kilpaileva maankäyttö puolestaan esiintyi suoraan yhteensä 57 artikkelissa ja lisäksi 28 artikkelissa käsiteltiin pienempään rooliin jääneitä kilpailevaan maankäyttöön liittyviä teemoja, jotka rajaavat tarkoituksellisesti tässä tutkimuksessa ulkopuolelle niiden vähäisen määrän vuoksi sekä selkeyttääkseni tutkimukseni rajausta. Näitä pienempään rooliin jääneitä kilpailevaan maankäyttöön liitettäviä teemoja ovat *jäämeren rata, metsätalous, kaavoitus ja turvetuotanto*.

Diskurssien suhde valtaan on jaettavissa kahteen eri valtakäsitykseen. Ensimmäisessä niistä tarkastellaan diskurssien keskinäistä valtasuhdetta ja toisessa valtasuhteita tarkastellaan diskurssien sisäisiä suhteita. Ensimmäisen pohjalta aineistoa tutkittaessa on usein havaittavissa jokin suorastaan itsestäänselvyydeksi nouseva valtakäsitelmä, joka herättää itse mielenkiinnon tutkittavaan kohteeseen. Tämä diskurssi nousee usein asemaan, jossa se vie tilaa muilta diskursseilta. Se mitä itsestään selvempänä diskurssi esiintyy, sitä vahvempana sitä voidaan pitää. (Jokinen ym. 2004, 76–77, 81; Hajer 1995, 1–7.) Esimerkki *Poromies*-lehden numerosta 3/2019:

Luonnonvarakeskuksen (Luke) vuosina 2016–2018 toteuttama porolaiduninventointi osoittaa, että talvilaitumien väheneminen, heikkeneminen ja pirstoutuminen ovat edelleen jatkuneet. Tämä johtuu suurelta osin poronhoidon, metsätalouden ja laajenevan maankäytön erillisten ja yhteisvaikutuksista. Jäkäläköiden heikkenemiseen vaikuttaa todennäköisesti yhä enemmän myös ilmastonmuutos. (Kumpula 2019, 16–19.)

Diskurssianalyysin perusta on järjestää merkityksiä vakiintuneilla tavoilla, ja tästä syystä viittaa ilmastonmuutoksen diskurssilla tapaan, jolla ihmiskunta käsittelee ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä ja haasteita. Se kattaa kaikki ilmastonmuutokseen liittyvät keskustelut, käsitteet, kielenkäytön, ajattelun ja tiedon välittämisen tavat. *Poromies*-lehdissä diskurssia käsiteltiin hyvin perinteiseen tapaan yhtenä tekijänä muun muassa laidunmaiden heikkenemiseen muiden tekijöiden joukossa:

Ekologisessa tutkimuksessa käytetty vanha sanonta 'kaikki vaikuttaa kaikkeen' kuvaa hyvin myös laidunympäristön tilan muutosten syitä. Poronhoito, metsätalous, muut maankäyttömuodot ja ilmasto muovaavat ja muuttavat laidunympäristöjen tilaa ja käytettävyyttä. Eri osissa poronhoitoaluetta eri tekijöiden merkitys ja painoarvo kuitenkin vaihtelevat. (Kumpula & Oinonen 2018, 10–13.)

Ilmastonmuutoksen diskurssi esiintyy selkeästi *Poromies*-lehdessä 4/2017, jossa julkaistiin artikkeli "*Kokemuksia muuttuvista vuodenaajoista*" (Turunen ym. 2017, 28–30). Artikkelissa kartoitettiin kyselyn kautta kokemuksia säähän ja ilmastoon liittyvistä

muutoksista. Kyselyssä vastattiin väittämiin viisiportaisella asteikolla, mutta samassa yhteydessä vastaaja pystyi antamaan myös vapaan kommentin. Kyselyssä tarkasteltiin viimeisen kolmenkymmenen vuoden ajanjaksoa. Kyselyyn vastanneiden kokemusten perusteella kesistä on tullut epävakaisempia, syyserotukset ovat ajautuneet entistä myöhäisempään ajankohtaan, mikä johtuu lämpimistä syksyistä ja myöhäisestä lumen ja pakkasen tulosta, pakkaspäiviä on vähemmän ja kevät tulee nopeammin. Vastaukset perustuivat henkilöiden kokemuksiin. Vastaajia oli 42:sta eri paliskunnasta, yhteensä 90 poronhoitajaa. Seuraavat lainaukset ovat kyseisestä artikkelista kyselyyn vastanneilta henkilöiltä:

‘Vaikuttaa ettotöihin jonkin verran, jos joet ovat tulvassa. ‘ - - - ‘Talvet ovat leudompia kuin 20–30 vuotta sitten. Aiemmin pakkaset kesti jopa kaksikin kuukautta, -25–45 astetta. ‘ Sää muuttuu hyvinkin paljon saman vuorokauden aikana. ‘ Lumen määrä vähentynyt. 1990-luvun alussa oli marraskuussa täysi talvi, nyt ei ole varmaa, että on edes lunta. ‘ (Turunen ym. 2017, 28–30.)

Kaikki vastaajat eivät pitäneet kuitenkaan säätilojen muutosta huonona asiana:

‘Vasat yleensä kuivan ja lämpimän kesän jälkeen kookkaampia kuin kylmän ja sateisen. ‘ - - ‘Viimeisen 10 vuoden aikana porot vasoneet keväällä sulaan ja vihreään luontoon. ‘ Po-roilla helpompi tunturissa, kun päiviä tulee aikaisemmin. ‘ (Turunen ym. 2017, 28–30.)

Ilmastonmuutoksen diskurssi on monitahoinen ja moniääninen. Ilmastonmuutoksen diskurssissa esiintyy usein erilaisia näkökulmia. Toisaalta on tieteellinen näkökulma, joka perustuu ilmastotutkimukseen ja pyrkii objektiivisesti ymmärtämään ilmastonmuutoksen syitä, vaikutuksia ja mahdollisia ratkaisuja:

Lämpötilamittauksien ja erilaisten aineistojen avulla tehtyjen analyysien perusteella maapallon keskilämpötilat ovat viime vuosikymmeninä nousseet merkittävästi. Voimakkainta lämpeneminen on ollut arktisilla ja pohjoisilla alueilla (IPCC 2018). Näiden alueiden on havaittu myös vihertyvän ja tätä vihertymistä selittää todennäköisesti osaltaan mm. kasvukauden pidentyminen ilmaston lämmitessä. - - - havumetsien levittäytyminen voimistuu ja mahdollistuu pitkällä aikavälillä lähes koko nykyisellä puuttoman tunturipaljakan alueella. On todennäköistä, että tiheiden metsien lisääntyessä ilmaston lämpenemisen seurauksena varvut ja sammalet lisääntyvät pohjakerroksessa maajäkälien määrien vähentyessä. - - - Talvien lämpeneminen edistää todennäköisesti myös hyönteistuhaa. - - - Huippuvuorilla on jäätalvien havaittu yleistyneen viime vuosikymmeninä merkittävästi ja olleen osasyynä peurojen talviaikaisiin kuolemiin. (Kumpula 2019, 16–19.)

Poliittinen näkökulma puolestaan käsittelee ilmastonmuutosta poliittisena kysymyksenä ja sisältää erilaisia ideologioita, intressejä ja tavoitteita. Toisaalta myös taloudellinen näkökulma on tärkeä, kun ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvät taloudelliset vaikutukset ja ratkaisut ovat keskiössä. Samoin taloudellisten intressien, kuten fossiilisten polttoaineiden tuottajien ja kuluttajien intressit, voidaan nähdä diskurssiin vaikuttavina.

Poikkeuksellisen vaativat luonnonolosuhteet aiheuttivat talvella 2019–2020 porotaloudelle mittavia vahinkoja. Katotalven korvauksia alettiin maksaa kohtuuttoman pitkän odotusajan jälkeen – vuoden 2021 joulukuussa. - - - Korvauksia haettiin maa- ja metsätalousministeriöltä kaikkiaan 32 miljoonaa euroa. - - - Lopulta vahinkojen korvaamiseen myönnettiin 6 miljoonan määräraha. - - - Kyseinen talvi koetteli samalla tavoin myös Ruotsin ja Norjan porotaloutta. Naapurimaissamme alettiin kuitenkin hätäaputoihin heti, kun tilanteen vakavuus oli nähtävissä. Esimerkiksi Norjassa armeija kuljetti poroille ruokaa helikoptereilla. - - - Myös tänä talvena laidunolosuhteet ovat joissakin paliskunnissa vaikeat. Ministeriön mukaan asiaan voidaan palata kuitenkin vasta neljän kuukauden kuluttua, jos tilanne jatkuu samanlaisena. Silloin apu voi tulla kuitenkin liian myöhään ja edessä on jälleen uusi, vuosia kestävä korvaustenhakumenettely. Tällä hetkellä vaikeat luonnonolosuhteet rankaisevat erityisesti niitä paliskuntia, joiden poromäärä oli katotalvena yli sallitun luvun. Tällaisten paliskuntien poronomistajille ei myönnetty lähtökohtaisesti lainkaan korvauksia. (Rehtonen 2022.)

Voidaan leikitellä ajatuksella, että porolaidun on olemassa biologisena ja ekologisena todellisuutena. Mutta ei pidä unohtaa, ettei se ole sellainen koskaan puhtaasti ja pelkästään. Porolaidun ei ole olemassa ihmisestä ja inhimillisestä todellisuudesta irrallisena. Porolaidunta ei olisi olemassa ilman poronhoitoa, sen historiaa ja kulttuuria; sosiaalisia käytäntöjä. Myös muut toimijat ja laajemmat, yhteiskunnalliset toimet – eli poliittiset päätökset, lait, instituutiot, julkista vallan käyttöä ohjaavat arvot – rakentavat sitä, millaiseksi porolaitumet muotoutuvat. Porolaidun on sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuva, ajansaatossa muuttuva, biososiaalinen konstruktio. Tämä väite on ehkä helpompi ymmärtää ajatteleamalla poroa itseään. Eläimenä, lihana, moninaisina porotuotteina, matkailun kuvastoina ja elämyksinä. Poroa, tai mitään näitä, ei ole olemassa ihmisestä – eritoten poromiehestä ja poronhoidosta – irrallisena. Vastavuoroisesti, poromiestä tai poronhoitoa ei ole ilman poroa. Ne rakentavat toinen toisensa. (Hast 2019, 20–23.)

Ilmastonmuutoksen diskurssiin vaikuttavat myös yleiset käsitykset ja arvot. Esimerkiksi ympäristönsuojeluun ja kestäväan kehitykseen liittyvät arvot näkyvät keskustelussa:

YK:n kestävän kehityksen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvien tavoitteiden mukaan ketään ei tulisi jättää kehityksen ulkopuolelle. Oikeudenmukaisuuden nähdään usein koostuvan reiluista päätöksentekoprosesseista ja tasapuolisesta hyötyjen ja haittojen jakautumisesta. Myös kunnioitus ja perinteisten elinkeinojen omaleimaisuuden tunnustaminen ovat tärkeitä. Kunnioitusta ja arvojen tunnustamista tapahtuu tekojen, mutta myös puheen tasolla. Puhe ja ajattelutavat ohjaavat usein toimintaa. Uskomukset puolestaan ohjaavat ajattelua, ja erityisesti sitä, mitä käytännön toimia harkitaan. (Sarkki ym. 2020, 40–42.)

Ymmärtääksemme nykyistä poronhoitoa ja arvioidaksemme sen kestävyyttä, kannattavuutta ja jatkuvuutta, sosiaalisista ja kulttuurisista merkityksistä puhumattakaan, emme voi tarkastella pelkkiä jäkälikköjä, sillä ne ovat mykkiä eivätkä kerro kokonaiskuvasta tai alueellisista erityispiirteistä meille kerrassaan mitään. - - - Vahvat juuret alueisiin ja halu saada elanto porosta kantaa ja tuo poronhoitoon sitä elintärkeää uusiutumiskykyä, mikä on nähtävissä elinkeinon vuosisataisen historian aikana. Poronhoidon muuntautumiskyky ja aidosti kestävä kehitysmahdollisuudet tekevätkin siitä pohjoisen Suomen elinvoimaisimpia elinkeinoja. (Hast 2018a, 7–9.)

Tutkimuksessani aineiston luonne ohjaa voimakkaasti analyysiä suuntaan, jossa hierarkkisesti merkittävin diskurssi on ilmastonmuutos. Tähän vaikuttaa jo tutkimuksen aluksi asettamani tutkimuskysymys. (Jokinen ym. 2004, 78–80.) Kyseinen diskurssi oli kuitenkin myös määrällisen analyysini perusteella hallitseva ilmentyessään 52 artikkelissa. Tämä herättää kuitenkin kysymyksen siitä, onko pohjoisilla alueilla

mahdollisesti teemoja, jotka vaikuttavat kulttuuriin vielä voimakkaammin kuin ilmastomuutos, mutta joilta ilmastomuutoksen diskurssi vie tilaa? Aineistoni pohjalta voisin väittää, että kilpaileva maankäyttö on tällainen. Kilpailevalla maankäytöllä on yhteys ilmastomuutokseen, joten sen teemat sisältyvät tutkimuskysymykseeni. Toisaalta kuitenkin voidaan pohtia sitä, onko kilpaileva maankäyttö osa ilmastomuutosta, osittainen ilmastomuutoksen aiheuttaja, vai diskurssi, joka on pohjimmiltaan suurempi Suomen pohjoisilla alueilla, kuin itse ilmastomuutoksen diskurssi?

Poronhoidossa paliskuntien laidunkiertojärjestelmien kehittäminen sekä poromäärien säätelyn tarpeet ja mahdollisuudet tulisi huomioida. Metsätaloudessa suojelalueiden ulkopuolella olevien poronhoidolle tärkeiden, luonnontilaisten vanhojen metsien säästäminen tai varovainen käsittely säilyttäisi poronhoidolle tärkeitä laidunmetsiä. Metsän peitteisyyttä ja monipuolista ikärakennetta ylläpitävien jatkuvan kasvatuksen metsänkäsittelymenetelmien kehittäminen ja laajempi käyttöönnotto parantaisivat laidunmetsien tilaa kattavammin. Maankäytön suunnittelussa rauhallisten laidunalueiden säilyttäminen mahdollisimman vähällä uudella maankäytöllä turvaisi poronhoidolle suotuisaa laidunympäristöä. (Kumpula 2019, 16–19.)

Esimerkki muualta maailmalta vastaavanlaisesta tapauksesta, jossa aluetta pidetään usein esimerkkinä ilmastomuutoksesta puhuttaessa, mutta joka todellisuudessa kärsii porotalouden tavoin pohjimmiltaan muistakin alueellisista ongelmista, on Bangladesh. Maa on hyvin tiheään asuttu ja se mainitaan monissa lähteissä ilmastomuutoksen diskurssista puhuttaessa. Maa on uhattuna merenpinnan nousun takia, mutta tosiasiasa etenkin köyhempi väestö joutuu jo muuttamaan alueilta, sillä maatalousalueita on muutettu muun muassa kala- ja katkarapukasvatusaltauksi. Tämä aiheuttaa maaseutukulttuurin muutoksen jo ilmastomuutoksesta varsinaisesti riippumattomista syistä, sillä yhteisöt hajoavat ja muuttavat etsimään työtä suurkaupungeista. (Baer ym. 2018, 105–109.)

Ilmasto- ja ympäristöasiat seuraavat vähintään taustateemana käytännössä aineistoni jokaisessa lehdessä. Luontoon kiinnitetään huomiota ja alan voimakas luontosuhde näkyy selkeästi aineistosta. Tästä esimerkkinä Jukka Knuutin puheenjohtajan kirjoitus (2017, 6) Poromies-lehdestä 2/2017 ja Sanna Hastin (2018a, 7–9) suoraan kantaa ottava artikkeli 6/2018:

Lumen määrässä ja koostuvuudessa on huomattavia alueellisia eroja, jotka ovat vaikeuttaneet porojen elinoloja, mutta omien toimien avulla tilanteesta on selviydytty. (Knuuti, 2017, 6.)

Ensimmäinen tärkeä askel on huomata, että porolukujen säätely ei elvytä tai palauta muutunutta laidunympäristöä valtaosissa paliskuntia. - - - Toinen tärkeä askel on hyväksyä, että kokonaisuutta ei voi ymmärtää, saatikka viisaasti hallinnoida, tarkastelematta sen osia ja erityispiirteitä. - - - Kolmas tärkein askel onkin ymmärtää, että poro kuuluu pohjoiseen luontoon ja pohjoinen ihminen kuuluu poron rinnalle. (Hast 2018a, 7–9.)

Poromies-lehdessä kirjoitetaan aktiivisesti myös lakiuudistuksista, jotka koskevat alaa. Vaikka ilmastonmuutosta ei aina mainitakaan, on se silti havaittavissa kirjoituksista. Esimerkiksi porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvauslaki (987/2011) tuli voimaan 2016. *Poromies*-lehdessä 1/2017 kirjoitetaan, kuinka laissa on huomioitu myös luonnononnettomuudet ja korvauksia voidaan hakea muun muassa ennakoimattomista, pitkäaikaisista lumipeitteen syvyyden tai jäätyneisyyden aiheuttamista ongelmista, tuhoutuneista porolaitumista tai sääoloista, jotka poikkeavat edeltävien kymmenvuoden keskiarvosta ja aiheuttavat ongelmia. Korvausta ei kuitenkaan saa esimerkiksi tapauksissa, joissa ongelmat ovat yhdistettävissä ylittyneeseen poromäärään tai tuhoa ei esiinny tarpeeksi laajalla alueella. Korvaukset eivät ole tuoneet toivottua lohtua erityisesti vaikeisiin talviin, sillä luvun alkupuolella oleva viittaus 2019–2020 talven korvaushakemuksiin ja niiden haasteisiin ovat tällä hetkellä luonnontuhojen osalta tavallisia (Rehtonen 2022). Lakia koskevissa artikkeleissa on nähtävillä viranomaisen ääni, sillä edellä mainitustakin laista kirjoittivat Maa- ja metsätalousministeriön lainsäädäntöneuvos, sekä Lapin ELY-keskuksen porotalousasiantuntija:

Luonnononnettomuus tai muu tuho, jäljempänä tuho, voidaan hyväksyä korvauksen perusteeksi, jos:

- 1) porojen tavanomaisella talvilaidunalueella lumipeitteen syvyys, lumipeitteen alaosan jäätyminen, lumen tiheys taikka sen kovuus on ollut selvästi poikkeuksellinen ja ennakoimaton vähintään neljän kuukauden ajan ja olennaisesti heikentänyt porojen ravinnonsaantia;
- 2) huhtikuun 15. päivän ja marraskuun 1. päivän välisenä aikana lämpötila poikkeaa edellisten 10 vuoden vastaavan ajan keskiarvosta tavalla, joka aiheuttaa merkittäväällä tavalla haittaa porojen ravinnokseen käyttämien kasvien kasvunolosuhteille;
- 3) huhtikuun 15. päivän ja marraskuun 1. päivän välisenä aikana sadeolosuhteissa tapahtuu edellisten 10 vuoden keskiarvoon verrattuna olennaisia muutoksia, joista aiheutuva maan vettäminen, kasvupeitteiden muutokset, märkyydestä johtuva tavanomaisen laidunkierron häiriintyminen tai muu vastaava syy estää porojen laidunnuksen tavanomaisilla kesälaitumillaan taikka vaikuttaa olennaisesti ravinnon saatavuuteen tai laatuun talvilaitumilla;
- 4) porolaitumia on tuhonnut tai olennaisella tavalla heikentänyt porojen merkittävään ravintokasviin laajalti levinnyt sien-, home- tai ruostetauti tai muu kasvitauti taikka tunturi-mittari tai muu tuholainen; tai
- 5) poroihin levinnyt harvinaisen viruksen, bakteerin tai muun vastaavan tekijän aiheuttama tauti on johtanut laajamittaisesti porojen kuolemaan tai vakavaan sairastumiseen. (Kainulainen & Wallius 2017, 10–11.)

Poronlihan kulutus on myös ilmastonmuutokseen liitettävä asia. Poronlihan kulutus on Suomessa perinteisesti ollut suurta, mutta ilmastonmuutoksen myötä kuluttajien tietoisuus ilmastoystävällisestä ruokavaliosta on kasvanut. Tämä on herättänyt keskustelua siitä, miten poronlihan kulutusta voitaisiin vähentää tai miten poronlihaa voitaisiin tuottaa entistä kestävämmiin. Jonkun verran lehdestä on nähtävillä myös

kritiikkiä uusia ruokailutottumuksia kohtaan ja voimakkaitakin mielipidekirjoituksia aiheesta:

Esitetyt uudet ruokavaliomallit ovat toimivia, jos niitä osaa riittävän hyvin noudattaa. Kuitenkin on niinkin, että maailma ei yksin sillä pelastu, vaikka suomalaiset ruokavalionsa muuttavat radikaalisti. - - - Mutta mikä on poronlihan asemassa tässä kentässä? Ensinnäkin ne ovat luonnonvaraisia eläimiä siitäkin riippumatta, että niitä ruokitaan ja hoidetaan. Toiseksi poronlihan tuotanto on niin pientä, että maailman mittakaavassa sillä ei ole mitään tekemistä ympäristöongelmien kanssa; sen sijaan poroluvun hallitsematon kasvu kääntyisi poroja itseään vastaan, koska laitumet ovat rajalliset. (Puolanne, 2017, 18.)

Porolaitumet ja laidunkierto on ehkä eniten keskustelua herättänyt teema ilmastomuutokseen liittyen. *Poromies*-lehdissä on julkaistu juttusarja "*Porotutkimusta vai poron hutkimista?*", jonka tarkoituksena oli tutkimustiedon kautta avata porolaidunnuksen vaikutuksia arktiseen monimuotoisuuteen. Sarjan ensimmäisessä osassa käsiteltiin poroa tunturiluonnossa (Hast, 2017a, 34–37). Suurimmaksi ongelmaksi artikkelissa nostetaan arktisen alueen sisällä oleva valtava paikallinen vaihtelu maaperän ravinteikkouden, paikallisilmastojen ja erilaisten poronhoitotapojen takia. Artikkelissa korostettiin poron positiivisia vaikutuksia ekosysteemeihin. Ongelmaksi todettiin myös tutkimusmenetelmien ja kohteiden monimuotoisuus, mikä vaikeuttaa laidunnuksen todellisten vaikutusten arvioimista kasvillisuuteen. (Hast 2017a, 34–37.) Artikkelisarjan toinen osa käsittelee poroa ja muuttuvaa ilmastoa (Hast 2017b, 34–36). Artikkelin perusteella poro auttaa pohjoista luontoa selviämään ilmastomuutoksen vaikutuksista. Poro pitää pensittymistä kurissa ja estää pienten ja hitaasti kasvavien lajien katoamista. (Hast 2017b, 34–36.)

Laidunnuksen välitön vaikutus laidunnettavaan kasviin on pääsääntöisesti negatiivinen, joten pintapuolisesti havainnoimalla voi aina väittää laiduntajien tuhoavan kasveja. Laidunnuksen positiiviset vaikutukset, kuten kilpailun väheneminen, maaperän paljastuminen siemenille ja nopeutunut ravinnekierto – ovat taas välillisiä ja viiveellisiä. - - - Poro ei ole mikään vieraslaji, vaan tunturi- ja tundraluonnon keskeisen laiduntajan, tunturipeuran, suora ja varsin lievästi kesytetty jälkeläinen, jolla on aina ollut tärkeä asema tunturin ja tundran ravintoketjussa. - - - Oli asia yksittäisten lajien kohdalla miten hyvänsä, niin kaikkein oleellisin tunturiluonnon ja siihen sopeutuneen lajiston kannalta on tunturin säilyttäminen tunturina lämpenevässä ilmastossa. (Oksanen 2018, 14–18.)

Monimuotoisuuden suojelussa pitäisi löytää tilaa kokonaisvaltaiselle arvokeskustelulle siitä, millaisen arktisen alueen haluamme 50 tai 100 vuoden päästä? Mikä on se "luonnontila", jota pyritään suojelemaan - - -? Millaista elämää ja elämäntapoja haluamme alueella nähdä? (Hast 2017b, 34–36.)

Edellä mainitussa artikkelisarjassa, "*Porotutkimusta vai poron hutkimista?*", on pohdittu myös poron hiilijalanjälkeä. Tutkimusten perusteella artikkelissa todettiin, että poro tuottaa märehtiessään huomattavasti vähemmän metaania, kuin lehmä ja on jäkäläravinnolla hyvin energiatehokas. Lihan tuottamiseen ei myöskään tarvitse raijata viljelysalaa. Suurimmaksi ongelmaksi todetaan fossiilisten polttoaineiden

kulutus kuljetuksissa. (Hast 2018b, 24–27.) Lauri Oksanen kirjoittaa myös *Poromies*-lehdessä 3/2019, kuinka median välityksellä saa vääränlaisen kuvan laidunnuksesta, ja että mediateksteissä sekoittuu laidunnuksen voimakkuus ja ajoitus. (2019, 12–15.)

Mediassa käytävässä porolaidunkeskustelussa näyttää sekoittuvan kaksi erillistä asiaa: porolaidunnuksen voimakkuus ja sen ajoitus. Lisäksi kaikkia poron vaikutuksia kasvillisuuteen näytetään usein kutsuttavan ylilaidunnukseksi, vaikuttivatpa ne laidunten tuottavuuteen tai eivät. (Oksanen 2019, 12–15.)

Viimeisenä ilmastonmuutoksen diskurssiin suoraan liitettävänä osana on todettava puhuttavan lisäruokinnasta. Muutokset porojen laidunympäristöissä ovat aiheuttaneet tarpeen lisäruokinnalle. Syitä tarpeille on monia; ympäristön muutokset, pedot ja laidunalueiden pirstoutuminen. (Kumpula ym. 2019, 28–32.) Lisäruokinta on saanut aineistossa osakseen syyllistävää pohdintaa mahdollisesta kulttuurin menetyksestä. Samassa yhteydessä kuitenkin todetaan, että lisäruokinta on pakon sanelema toimenpide, eikä uhkaa kulttuuria tai elämäntapaa. Lisäruokinta on tärkeä sopeutumiskeino ilmastonmuutoksen varalle ja ylläpidettynä antaa valmiuden ääri-ilmiöiden ja lämpötilanvaihteluiden varalle. (Lépy ym. 2018, 28–29.)

Paliskuntien näkökulmasta jäkälä ei ole se kriittisin mittari toiminnan kestävydestä. Jäkälälaitumet ja luppometsät ovat vuosikymmenten saatossa hiljalleen hupenneet metsätalouden ja muun maankäytön levittymisen myötä – tämä kyllä on huomattu – ja tähän on ollut pakko etsiä sopeutumisen keinot. Yksioikoinen jäkäläriippuvuus olisi muuttuvassa toimintaympäristössä ollut elinkeinon kuolinisku jo aikapäiviä sitten. Ympäri poronhoitoaluetta on opeteltu ja opittu korvaamaan ja tukemaan hupenevia talvilaidunresursseja lisäruokinnalla. (Hast 2019, 20–30.)

Lisäruokinta on tärkeä sopeutumiskeino. Valmiutta lisäruokintaan pidetään yllä sääoloihin varautumisen vuoksi – – – Tulevaisuudesta saattaa tulla tukala poronhoidolle ääri-ilmiöiden, lämpötilanvaihteluiden ja sateisuuden lisääntyessä. Joissakin paliskunnissa on ruokittu poroja tarhaan lähinnä petojen takia. Näissä paliskunnissa ilman tarharuokintaa, poronhoito olisi ennemminkin ´pedonhoito´. Lisäruokinnan tuomaa muutosta poronhoitoon pidetään joskus kulttuurin menetyksenä ja elämäntavan häviämisenä sekä uhkana poronhoitoon liittyvälle perinnetiedolle. Kulttuurit, elämäntavat sekä perinnetieto kuitenkin muuttuvat, ja ovat aina muuttuneet. (Lépy ym. 2018, 28–29.)

7 KILPAILEVAN MAANKÄYTÖN DISKURSSI

Kuten kirjoitin kappaleen 6 alussa, kilpailevan maankäytön diskurssi on aineistossani valtakurssi, joka jakautuu useampaan osadiskurssiin. Nämä osat ovat *tuulivoima, matkailu* ja *kaivostoiminta*. Tässä luvussa keskityn edellä mainittuihin kolmeen erilliseen diskurssiin. Tuulivoima esiintyi aineistossani 15 eri artikkelissa, matkailu 23 ja kaivostoiminta 16. Jatkotutkimuksen kannalta huomionarvoisia ovat myös pienempään rooliin jääneet kilpailevaan maankäyttöön liitettävät diskurssit, jotka olen jättänyt tutkimuksessani tarkemman tarkastelun ulkopuolelle: *jäämeren rata, metsätalous, kaavoitus* ja *turvetuotanto*. Näihin liittyviä artikkeleita aineistossani oli 28. Huomioitavaa on myös, että jäämeren rata päätettiin poistaa Pohjois-Lapin maakuntakaavasta 2021.

Kilpaileva maankäyttö näkyy monimuotoisena aineistossani. Siitä puhutaan yleisellä tasolla kirjaimellisesti maan käyttönä, kuten esimerkiksi *Poromies*-lehden numerossa 1/2017 kirjoitetaan Narkauksen paliskunnasta, joka kärsii Rovaniemen kaupunkialueen jatkuvasta levittäytymisestä:

Paliskunnan pohjoisosassa Rovaniemen kaupunkialue vaikuttaa porojen laiduntamiseen levittäytyessään koko ajan laajemmalle Kemijokivarteen. Kemijoen varrella sijaitsee poroille tärkeitä kesäruokamaat, joita ovat osaltaan pirstaloineet mm. soranottoaikat. (Tahkola 2017, 40–42)

Toisaalta maankäytöstä puhutaan myös matkailijoina ja retkeilijöinä, koiramäärien kasvuna (koiravaljakot ja metsästäjät), kelkkareitteinä, tuulivoimaloina, kaivoshankkeina, turvesoina ja metsien hakkuina.

Kilpailevien maankäyttömuotojen suurimpana uhkana porotaloudelle nähdään laidunkierron järjestämisen hankaloituminen ja laidunalueiden tuhoutuminen. Poron syntipukkina pitäminen, erityisesti valtamedian taholta, herättää aineistossa voimakasta kritiikkiä:

Poronhoito on ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti pohjoisen aidointa ydintä. --- Kaikkein heikoiten laidunkeskustelussa on kuulunut huoli teollisuuden tuomista laidunmaan menetyksistä. --- Valtiot ja paliskunnat rajaavat poronhoidon maantieteellisesti. Poronhoito elää rajatuissa raameissaan, yhdessä kaikkien muiden maankäyttäjien kanssa. (Ollila & Hast 2017, 51.)

Aineistossa puhutaan myös yhteismaan tragediasta, jolla viitataan teoriaan, jossa yhteisellä maalla tapahtuva laidunnus johtaa käytännössä automaattisesti yllilaidunnukseen. Nyky-yhteiskunnassa ongelmaksi nousee se, että yhteinen maa täytyy jakaa muiden toimijoiden kanssa. (Sarkki ym. 2020, 40–42.) Muun maankäytön nähdään kasaavan porotaloudelle negatiivisia vaikutuksia:

Peliteoreetikko Garrett Hardin loi 1960-luvulla paljon sovelletun teorian nk. yhteismaan tragediasta. Hardinin mukaan yhteisten maiden laidunnus johtaa väistämättä yllilaidunnukseen, koska yksittäiselle karjan omistajalle on edullisempaa käyttää yhteisiä laitumia mahdollisimman paljon - - - haitat maksetaan yhdessä. - - - Yhteismaan tragedian sijaan voisi pikemminkin ottaa huomioon, että porolaitumet ovat yhteisillä mailla, mutta poronhoitajat eivät ole maiden ainoita käyttäjiä. Näin ollen muu maankäyttö yhteisillä laitumilla saattaa heikentää laidunten laatua ja vähentää niiden määrää. Muun maankäytön haitalliset vaikutukset kasautuvat poronhoitajien ratkaistavaksi ongelmaksi. Tämä ei tarkoita sitä, että yllilaidunnusta ei tapahtuisi, mutta vahvistaa sitä ajatusmallia, että yhteisten laidunten kuntoon vaikuttaa muukin kuin poronhoito. Yllilaidunnuksen lisäksi olisikin rakentavaa puhua myös muun maankäytön aiheuttamista kasautuvista vaikutuksista poronhoidolle. (Sarkki ym. 2020, 40–42.)

7.1 Tuulivoima

Tuulivoima jäi määrällisesti esiintyvyydeltään pienimmän diskurssin rooliin, mutta siitä kirjoitettiin laajoja ja kantaaottavia artikkeleita, jolloin aineistoa käsitellessä tuntui, että tuulivoima olisi ollut myös määrällisesti suuremmassa roolissa. Tuulivoiman rakentaminen ja porotalouden harjoittaminen aiheuttavat konflikteja, sillä tuulivoimaloiden rakentaminen vaatii laajoja alueita, ja poronhoitoalueet ovat usein samoilla alueilla. Kuten mainitsin kappaleessa 3.3. GPS-pantojen avulla ja seurannalla ongelmia on pyritty ehkäisemään. Aineistosta nousee esiin, että tuulivoimaloiden rakentamisen koetaan voivan vaikuttaa porojen laidunalueisiin ja aiheuttaa häiriöitä porojen elämään. Keskustelua lehdissä kautta koko valitsemani tarkasteluajan 2017–2020. Esimerkiksi *Poromies*-lehti 3/2020:

Tuulivoimapuistojen tulo tarkoittaisi kuitenkin todella suuria vaikeuksia porotaloudelle. – Itse myllyjen viemän maapohjan lisäksi alueelle on rakennettava iso tiestö, joka niin ikään vie laitumia poroilta. Liikenne lisääntyy ja sitä myötä kasvavat myös liikennevahinkojen määrät. Porotilamatkailulle tuulivoimapuisto saattaisi olla kuolinisku. – Tuskin matkailijat ovat luontoarvoja hakiessaan kiinnostuneita valtavan kokoisesta nykyteknologiasta. Ja mitä tapahtuu, kun tuulivoimayhtiö päättää nostaa kytintä ja jättää ruostuvat romut luontoon?

Tuulivoimapuistojen vaikutuksista ympäristöönsä täytyisi käydä nykyistä laajempaa keskustelua. Hankkeita ei pidä lähteä toteuttamaan suin päin ilman tietoa, Satta toteaa. (Rehtonen 2020c.)

Tuulivoiman todellisten vaikutusten selvittäminen vaikuttaa olevan vielä melko alkutekijöissään. Osittain tämä johtuu siitä, että suuret tuulivoimapuistot ovat pääosin suunnitteluvaiheessa, eikä käytännön toiminnasta voida olla vielä varmoja. *Poromies*-lehdessä 1/2017 kerrotaan Ruotsalaisista tutkimuksista, joiden mukaan seurannassa olevat porot kartoivat tuulivoimaloita ja kulkivat noin kolmen kilometrin päästä niistä. Porot myös lisäsivät alueella kulkiessaan vauhtia, eivätkä mielellään jääneet ruokailemaan alueelle edes silloin, kun lisäruokintaa toteutettiin alueella. (Anttonen 2017, 26–29.)

Vasomisaikana porovaatimet olivat aiemmin suosineet tuulipuistojen alueita, mutta välttivät aluetta kolmen kilometrin säteellä tuulipuistojen rakentamisen ja toiminnan aikana. Kyseisen tutkimuksen tuulipuistot olivat suhteellisen pieniä, 8 ja 10 voimalaa, ja ne rakennettiin alueelle missä oli jo muuta toimintaa, kuten teitä ja metsätaloutta. - - - Porot myös lakkasivat käyttämästä tai käyttivät vähemmän tuulipuistojen alueelle tai sen lähialueelle vaikiintuneita kulkureittejään. Porot liikkuivat nopeammin tuulipuiston alueen poikki, silloin kun siellä liikkuivat, ja pysähtyivät odottamaan alueen ylitystä, silloin kun menivät sen yli. - - - Kun poroja ei ruokittu, ne välttivät tuulipuiston aluetta - - -. Kun poroja ruokittiin tuulipuiston alueelle ja paimennettiin lähietäisyydeltä, jotta ne jäisivät tuulipuistoon tai sen lähelle, porot silti lisäsivät paikallisesti topografialtaan suojaisten paikkojen käyttöä, mihin voimalat eivät näkyneet. (Anttonen 2017, 26–29.)

Samoihin tuloksiin tultiin myös 6/2018 julkaistussa artikkelissa, jossa kerrottiin toteutetuista jatkotutkimuksista. Niiden perusteella porot reagoivat voimaloihin voimakkaammin niiden valmistuttua ja tultua käyttöön, kuin rakennusvaiheessa. Jopa tuulivoimaloiden näkymisen koettiin vaikuttavan porojen käyttäytymiseen negatiivisesti. Syyksi voimaloiden karttamiseen arveltiin olevan melu. Artikkelissa heräsi myös huolta voimaloiden väistämisen aiheuttamasta liikehdinnästä ja sen vaikutuksista muihin paliskuntiin ja laidunalueisiin:

Tulosten mukaan porot laidunsivat vasoma-aikana kauempana tuulipuistosta tuulivoimatuotannon aikana verrattuna aikaan ennen tuulipuiston rakentamista. - - - Porojen aktiivisuudesta kertova askelpituus kasvoi [voimala-alueita ylittäessä] eli vaatimet joutuivat lisäämään energian kulutustaan tuulipuiston rakentamisen aiheuttaman häiriön vuoksi. Tällä taas on vaikutusta mm. vaatimen maidontuotantoon ja edelleen vasan selviämiseen ja kasvuun. - - - Erityisen huomionarvoista oli, että porojen välttämiskäyttäytyminen oli merkittävästi suurempaa tuulipuiston toiminta-aikana verrattuna sen rakentamisaikaan. - - - Tutkijat arvelivat, että poro saaliseläimenä reagoi tuulivoimalan roottoreiden liikkeeseen ja pyörimisestä aiheutuvaan meluun. - - - Porojen väistäminen tietyltä alueelta johtaa laidunuspaineen kasvuun toisilla alueilla. Porot voivat väistäessään kulkeutua muiden paliskuntien alueille. (Anttonen 2018a, 20–22.)

Tuulivoimaan suhtaudutaan pohjoisessa nihkeästi osittain myös ei työllistävän vaikutuksen, uusien teiden ja voimalinjojen rakentamisen takia. Alueilla ollaan

huolissaan myös voimaloista putoavista jäistä, joka saattavat aiheuttaa alueiden aitaamista, mikä puolestaan nähdään kuoliniskuna alueen poronhoidolle. Teollisuusalueiden sijoittamista keskelle metsää kritisoidaan aineistossa rankasti, sen vaatimien rakennustoimenpiteiden vuoksi. Myös muun muassa kiinteistöjen arvonlaskusta ja matkailun tulevaisuudesta tuulivoimapuistojen läheisyydessä ollaan huolissaan, joten porojen lisäksi uskotaan, että myös muut elinkeinot kärsivät. (Rehtonen 2019, 8–11.)

Ne [tuulivoimalat] sijaitsevat paliskunnan laidalla, joten niistä ei ole poroille niin paljon haittaa - - -. Tervolassa poronhoidolle ongelmia aiheuttavat lähinnä osittain tuhoutuneet laidunmaat ja myllyille rakennetut lukuisat tiet. - - - Vuolo on huomannut, että aikaisemmin rakennettuja tuulivoimapuistoja on alettu aidata myllyistä sinkoilevien ja putoavien jääkapaleiden takia. - Kun puhutaan jopa sadoista myllyistä, on kyseessä jumalaton alue. - - - Palojärven paliskunnassa poroja omistaa 180 osakasta. Suurin osa poronlihasta jatkojalostetaan itse ja myydään suoramyyntinä maailmalle. Tapio Vuolo arvioi, että tuulimyllyjen myötä alueelta olisi hävinnyt yli kolmekymmentä työpaikkaa. - Valmiit myllyt eivät paljon työllistä. On laskettu, että tässä tapauksessa suora työllistyminen olisi ollut suurimmillaankin vain kymmenen henkilön luokkaa. Jos samalla 35 työpaikkaa olisi menetetty, niin aika paljon oltaisiin oltu työpaikkojen määrän suhteen tappiolla. (Rehtonen 2019, 8–11.)

Poronhoitajien kuulemista suunnitteluvaiheessa pidetään ehdottoman tärkeänä. Aineiston mukaan poronhoitajien tulee osallistua suunnitteluun ja päätöksentekoon, jotta heidän tarpeensa ja näkemyksensä huomioidaan. Aineiston pohjalta tulee käsitys, että keskustelua on, mutta poronhoitajat kokevat joutuvansa sivuutetuiksi, heitä ”kuullaan, mutta ei kuunnella”. On myös tärkeää, että tuulivoimayhtiöt ja poronhoitajat käyvät avointa dialogia keskenään ja pyrkivät löytämään ratkaisuja, jotka ovat hyväksyttäviä molemmille osapuolille. Tästä on kuitenkin noussut ongelmia muun muassa siksi, ettei suunnitteluvaiheessa ole aina ollut antaa tarpeeksi infoa poronhoitajille, jonka takia on koettu, ettei suunnittelijan taholta haluta jakaa tietoa. (Landauer 2018, 59–61.)

7.2 Matkailu

Matkailijalle poro näyttäytyy ongelmallisena eläimenä. Se kuuluu vahvana osana pohjoiseen kulttuuriin. Samalla kuitenkin muun muassa poronlihan hyödyntäminen voi näyttäytyä joillekin turisteille eläinoikeuksien kannalta arveluttavalta. Avuksi näihin ongelmiin on pohdittu tarinallistamista, jonka kautta toimintaa ja kulttuuria voidaan avata paremmin turisteille:

Tarinallistamisen ideana on, että erilaisten tarinoiden avulla kerrotaan avoimesti ja aidosti yrityksen arvoista ja toimintatavoista. Tarinallistamisessa voi myös hyödyntää eri viestintäkanavia. Muun muassa sosiaalinen media on nykypäivänä tehokas väline yrityksen oman tarinan kerrontaan. (Majuri & Äijälä 2019, 12–13.)

Tarinallistamisella voi olla merkittävä rooli myös tunnelman luomisessa:

Vaikka poromies on tottunut siihen, että luonto voi yllättää, aiheutti lumettomuus ylimääräistä murhetta koko Lapin alueella. Lumella on vaikutusta myös tunnelmaan ja mielialaan. – Kun matkailija laskeutuu Rovaniemen lentokentälle ja näkee mustan maan, rapisee illuusio 'Winter wonderlandista'. Siinä saa asiakaspalvelija tehdä ison työn, että tuo pettymys kääntyy voitoksi, Kiiskinen pohtii. (Urponen 2019, 6–9.)

Pohjoisen alueella on meneillään useita kehityshankkeita. Kestävien energiaratkaisujen lisäksi muun muassa matkailua pyritään kehittämään. Tunturi-Lapin aluestrategia 2015–2030 on suunnitelma Tunturi-Lapin alueen kehittämisestä ja tavoitteista vuosille 2015–2030. Strategian päämääränä on kehittää Tunturi-Lappia vetovoimaisena ja kilpailukykyisenä matkailu- ja asuinalueena. Strategiassa korostetaan Tunturi-Lapin vahvuuksia, kuten ainutlaatuista luontoa ja kulttuuria, sekä alueen kehittämistä ekologisesti kestäväällä tavalla. Tärkeimpinä kehittämiskohteina mainitaan matkailu, elinkeinot, infrastruktuuri, palvelut, asuminen ja koulutus.

Matkailun kehittämistä painotetaan erityisesti, ja strategiassa esitellään useita konkreettisia toimenpiteitä matkailun vetovoiman kasvattamiseksi. Näitä ovat muun muassa matkailupalveluiden kehittäminen, matkailun tuotteistaminen ja markkinointi sekä matkailijoiden saavutettavuuden parantaminen. Elinkeinojen kehittämisessä tavoitteena on monipuolistaa alueen elinkeinorakennetta ja vahvistaa alueen yrityksiä. Infrastruktuurin kehittämistä tavoitellaan esimerkiksi tiestön parantamisella ja digitaalisen infrastruktuurin kehittämisellä. Tavoitteena on kehittää Tunturi-Lappia vetovoimaisena ja kilpailukykyisenä matkailu- ja asuinalueena.

Porotalouden ja matkailun suhde jossain määrin ristiriitainen. Toisaalta porotalous voi olla matkailun vetovoimatekijä ja auttaa niin sanotusti pitämään poron hyvää imagoa yllä, kun taas matkailu voi vaikuttaa porotalouden harjoittamiseen ja porojen elinoloihin. Erityisen huolissaan ollaan matkailuyrittäjien uusista reittitarpeista, jotka vaikuttavat suoraan porolaidunten kuntoon, porojen reitteihin ja laidunkiertoon. Aineistossa kannustetaan aktiiviseen yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa, jotta ongelmat saataisiin minimoitua, sillä ”itsestään asiat eivät tapahdu”. (Ollila 2017b, 13.)

Tämä [matkailun kasvu] on omiaan lisäämään menekkiä ja pitämään poron hyvää imagoa yllä. Kasvava matkailu tuo kuitenkin myös yhteensovittamisen haasteita poronhoidon ja matkailutarpeiden välille. Matkailuyrittäjien uudet reittitarpeet ja porolaitumilla lisääntyvä häiriö ovat haasteita, jotka on matkailualan kehittämisessä otettava vakavasti. (Ollila 2017b, 13.)

Poromatkailu on kasvava matkailun muoto pohjoisilla alueilla, jossa matkailijat pääsevät tutustumaan poronhoitoon, porojen laidunalueisiin ja perinteisiin saamelaisiin kulttuuriperinteisiin. Poromatkailu on paikallisille poronhoitajille tärkeä

tulonlähde, sillä he voivat tarjota matkailijoille elämyksiä ja palveluita, kuten poronkärstysaterioita, poroajeluja ja porotarhavierailuja:

Matkailun kasvuvauhti tuo edelleen painetta investointeihin majoituksen ja ohjelmalveluiden saralla, mutta luonnollisesti rinnalle myös vaateen matkailun kestäväyydestä ja ympärivuotisuudesta. - - - Lapin matkailun vahvuudet ovat nojanneet pitkälti alueen luontoon ja luonnonilmiöihin. Nykyaikana puhtaus, raikkaus ja kohteen turvallisuus ovat nousseet vahvoiksi argumenteiksi rinnalle. Joulupukilla ja poroilla on vahva tarinallinen rooli matkailun vetovoimatekijänä. (Kärkkäinen 2017, 20–21.)

Matkailun negatiivisia vaikutuksia ovat esimerkiksi ne, että porojen laidunalueet voivat kärsiä ylikäytöstä, jos matkailijamäärät kasvavat liian suuriksi. Matkailutoiminta voi myös aiheuttaa häiriöitä porojen elinympäristöön, kuten melua ja roskaantumista. Lisäksi matkailu voi vaikuttaa porojen luontaiseen käyttäytymiseen ja aiheuttaa käytösongelmia. Lisäksi lehdistä nousi esiin erilaisia hankkeita muun muassa Metsähallituksen kanssa, joissa pyrittiin merkitsemään kartalle ekologiaaltaan merkittäviä alueita, sekä poronhoidolle merkittäviä alueita. Myös kansallispuistojen ja poronhoidon yhteensovittamiseksi on tehty töitä ja säädetty lakeja. (mm. Poromies 3/2017, 26–27.) Saariselän matkailukeskus aiheuttaa ongelmia Ivalon paliskunnan alueella:

Saariselän matkailukeskus laajenee ja sen myötä erilaista toimintaa tulee myös muualle paliskunnan alueelle. Esimerkiksi lukuisia koiratarhoja valjakkoreitteineen ja muine toimintoineen on perustettu paliskunnan keskeisille toiminta-alueille. Koiravaljakoilla ajetaan missä sattuu ja myös porojen ruokinta-alueiden läpi, jolloin porot pakenevat ja hajaantuvat. Useamman kerran on päässyt käymään niin, että rekikoirat ovat repineet poroja tai valjakoilla on ajettu tokkaan¹¹, kun poroja on oltu ettoamassa¹². Usein valjakoilla ajavat ulkomaalaiset, joilla ei ole käsitystä poronhoidosta, eikä ymmärrystä aiheuttamastaan vahingosta. (Anttonen 2018b, 40–42.)

Matkailualueet uhkaavat muitakin paliskuntia:

Vuomaselkään ja Nelostiehen liittyvät myös Sodankylän kunnan kaavasuunnitelmat. Kunta on kaavoittanut Kakslauttasenpalon alueelle lisäalueita matkailukäyttöön. – Kaavalaajenus ei tullut yllätyksenä, mutta alueen suuruus yllätti. Tuollaisenaan sillä olisi merkittävä vahingollinen vaikutus poronhoidolle, Äärelä sanoo. Asemakaavasuunnitelmassa matkailualue on sijoitettu nykyistä lähemmäksi Vuomaselän erotuspaikkaa ja poroteurastamo. Tällöin pääerotusaidan lähialueen laidunpaikka supistuisi. Koiravaljakkotoiminnan lisääntyminen vaikeuttaisi porotöitä entisestään. – Jo nyt koirien haukkuminen hankaloittaa sekä porojen aitaan tuontia että löysäämistä. Jos häiriöalue laajenee, porot siirtyvät todennäköisesti liian aikaisin talvilaidunalueelle, jonne aiheutuu sitä myötä liikaa laidunpainetta. (Reh-tonen 2021c.)

Poromatkailu, kuten kaikki matkailu kärsi myös osansa koronasta. Pahimmillaan yrittäjien liikevaihdon pudotus saattoi olla koronan alettua jopa 95 %.

¹¹ suuri porolauma (Paliskunnat.fi/porosanastoa)

¹² porojen kokoaminen erotusta varten (Paliskunnat.fi/porosanastoa)

Hiihtokeskusten ympäristössä pärjättiin korona-aikaan parhaiten. Korona-ajalla uskottiin ainakin 2021 olevan vaikutusta tulevaisuuden matkailuun, sillä osan suomalaisista turisteista uskottiin tulleen jäädäkseen, ellei suomalaisia karkota korkeat hinnat. (Rehtonen 2021a.) Myös *Poromies*-lehdessä 4/2020 keskusteltiin koronan vaikutuksista elinkeinoon:

Esimerkiksi Ranta ottaa poronlihan jatkojalostuksen. – Se ei ole kehittynyt samalla tavalla kuin muualla. En tiedä siinäkään asiassa, mikä on syy-seuraus-suhde, mutta nyt viimeistään, koronan jyllätessä, meidän on alettava suunnittelemaan tulevaisuutta tosissaan, jotta poroelinkeinoa voidaan harjoittaa täällä jatkossakin. Koronapandemiakausi on ollut raskasta aikaa poroelinkeinolle. Matkailun ahdingon vuoksi poronliha ei mene kaupaksi tavalliseen tapaan. Lihan tuottajahinta on myös laskenut. – Korona näytti elinkeinomme haavoittuvuuden. Kun samalle vuodelle sattui vielä ankara talvi, niin onhan tässä itse kelläkin miettimistä, miten tulevaisuudessa kannattaa toimia. (Rehtonen 2020d.)

Tuoreempaa julkaisua poromatkailevan selviytymisestä koronasta ei blogissa vielä ollut luettavissa. Vielä ennen koronaa matkailun suhteen oltiin erittäin toiveikkaita ja uusia innovaatioita kehitettiin koko ajan eri turistiryhmät huomioiden, kuten Sieriporo Sارفارoksen yrittäjä Ari Maununeimi kertoo Ylitaron artikkelissa:

Nykyiset yrittäjät haluavat panostaa aitoihin ja yksilöllisiin elämyksiin. – Vähän huolettava se, että nykyään kehitetään lähinnä massaturismituotteita kiinalaisia ajatellen. Pitää muistaa ne jotka tulevat tänne, vaikka kiinalaisten tulo jostain syystä lakkaisi. Keskieurooppalaisia kiinnostaa paikallinen kulttuuri ja tämä meidän elämäntapamme - - -. (Ylitalo 2017, 38–39.)

7.3 Kaivostoiminta

Kaivostoiminta on tuulivoiman tapaan porotalouden kanssa usein konfliktissa keskenään, sillä kaivokset vaativat suuria alueita ja saattavat vaikuttaa porojen laidunalueisiin ja elinoloihin. Lisäksi ne aiheuttavat ympäröiville alueille melu- ja pölyhaittoja, jotka myös häiritsevät porojen laiduntamista, sekä muuta lähialueen luontoa. (Rehtonen 2021b.) Kaivosluvituksen haasteita porotaloudelle kirjoitettiin *Poromies*-lehdessä 3/2020:

Kaivosluvitus on pitkälti oikeusharkintaa. Se tarkoittaa viranomaisen harkintavaltaa, jota se käyttää hallinto-oikeudellisia päätöksiä tehdessään. Jos kansalainen on tyytymätön päätökseen, hän joutuu aloittamaan oikeudellisen prosessin. – Kansalainen joutuu osoittamaan omalla ajallaan ja omilla rahoillaan, että viranomaisen päätös on vahingollinen esimerkiksi jollekin ihmisryhmälle, elinkeinolle tai ympäristölle. - - - - Kaivoksia perustellaan niiden paikkasidonnaisuudella, mutta samalla tavalla esimerkiksi matkailulle ja poronhoidolle ovat luontoarvot paikkasidonnaisia. Ja kun aikanaan Natura-alueet on määritelty, eivät ne ole siitä miksiäkään muuttuneet. Osa lappilaisista kansanedustajistakin on sitä mieltä, että Natura-alueita täytyy voida siirtää, mutta miten luontoarvoja voidaan siirtää toiseen paikkaan? - - - - Alue, joka on voimakkaasti luontoarvoihin pohjautuva, muuttuu kaivoksen myötä teollisuusalueeksi. Tämäkin seikka tulisi tunnistaa jo luvitusvaiheessa myös kaivossa- laissa. Lisäksi on tärkeää selvittää kaivoksen vaikutusalueen laajuus. Esimerkiksi Kittilän

Suurikuusikon alueella porojen välttelyalue on jopa 15–30 kilometriä. Tällaisessa tapauksessa voidaan puhua merkittävästä muutoksesta poroelinkeinolle. (Rehtonen 2020b.)

Lausuntojen antaminen työllistää paliskuntia:

Lapin paliskunnan alueella on kaksi viime vuosina voimakkaasti laajennutta kulta-alueita. Vuotson kanavan pohjoispuolella sijaitseva Mäkärän alue ja kanavan eteläpuolinen Lismajoen alue ovat kumpikin kooltaan jo toistasataa hehtaaria. Alueet vaikuttavat laajenevan koko ajan. – Siellä on useita valtauksia. Ongelmana on, että Tukes ja Avi eivät arvioi niiden vaikutusta kokonaisuutena, vaan valtaus kerrallaan. Lausuntojen antaminen teettää paljon työtä paliskunnalle. (Rehtonen 2021c.)

Kaivosten läheisyydessä myös usein pelätään, että ne voivat saastuttaa vettä ja maaperää, joka voi tässä tapauksessa myös vaikuttaa porojen ravinnonsaantiin ja terveyteen:

Äkäslompolon kyläyhdistys mittautti Muonionjoen veden metallipitoisuudet Ruotsin Kainisvaaran rautakaivoksen alapuolelta. Raudan osalta arvot olivat 400 kertaa normaalia korkeammat, kuparin 80 kertaa suuremmat ja alumiinin kohdalla jopa 1000-kertaiset luonnon ekologiisiin tausta-arvoihin verrattuna. (Rehtonen 2020b.)

Uusien kaivosten perustaminen muuttavat porojen perinteisiä vaellusreittejä tuulivoimapuistojen tapaan, ja aiheuttaa porojen siirtymistä uusille alueille, joka voi vaikeuttaa laidunnuksen toteuttamista. Sitkeitä taisteluita kaivoksia vastaan käydään aina uusien lupien myöntämisen yhteydessä. Yksi alue, jossa kaivosuhka on kummitellut jo vuosien ajan, on Sokli. Soklin kaivokselle myönnettiin ympäristö- ja vesitalouslupa 2018, mutta vastarinnan takia korkein hallinto-oikeus kumosi luvan 2022. Nyt alue yritetään suojella. (Hast 2022.)

Kunnallispolitiikalla uskotaan olevan hyvät mahdollisuudet vaikuttaa maankäyttöön liittyviin asioihin. Kuntapolitiikassa mukana olemalla koetaan olevan mahdollisuus vaikuttaa porotaloudelle merkittäviin päätöksiin. (Rehtonen 2020a.) Valtakunnallisten päättäjien ja viranomaisten sen sijaan koetaan suhtautuvan kaivoksiin liian myönteisesti. Lupien myöntäjiä myös moititaan liian hätäisistä päätöksistä, joiden takia paikallisten lausunnot eivät ehdi aina ajoissa käsittelyyn. (Rehtonen 2020b.) Kunnallispolitiikasta *Poromies*-lehdissä kirjoitettiin seuraavaa:

Kuntapolitiikassa mukana olemalla voi vaikuttaa poroelinkeinolle tärkeisiin maankäyttöasioihin - - -. Valtuutetuilla on valtaa myös kunnan elinkeinokehityksen suuntaviivoihin, mutta maakunnalliseen päättämiseen pienen kunnan arvoalta ei aina tunnu riittävän. Uusia kuntapäättäjiä on hankala löytää - - -. (Rehtonen 2020a.)

8 YHTEENVETO

8.1 Tulokset

Tässä maisteritutkielmassa olen tarkastellut *Poromies*-lehden artikkeleita suhteessa ympäristön- ja ilmastonmuutokseen. Tarkoitukseni oli selvittää, millaisia diskursseja aiheeseen liittyen on löydettävissä kyseisestä aineistosta. Lisäksi etsin vastausta tutkimuskysymykseeni: *Miten porotaloutta harjoittavat henkilöt käsittävät ilmastonmuutoksen ja kuinka he puhuvat siitä yhteisön sisäisessä keskustelussa*. Tutkimuksen taustalla vaikutti ympäristöantropologia.

Tutkielman alussa oletin ilmastonmuutoksen nousevan automaattisesti valtadiskurssiksi aineistostani. Oletamus piti osittain paikkansa. Identifioimani päädiskurssit olivat *ilmastonmuutoksen diskurssi* ja *kilpailevan maankäytön diskurssi*. Jaoin jäljemmän diskurssin pienempiin osadiskursseihin selkeyden vuoksi. Nämä osadiskurssit olivat tuulivoima, matkailu ja kaivostoiminta. Päädyin jättämään muut kilpailevan maankäytön diskurssin yhteydessä esiin nousseet teemat käsittelemättä tutkimukseni rajauksen selkeyttämiseksi. Muihin maankäytön diskursseihin sisältyivät jäämerenrata, kaavoitukset, metsätalous ja turvetuotanto. Jokainen näistä esiintyi määrällisesti vähän aineistossa, mutta ilmaston- ja ympäristönmuutoksentutkimuksen ja porotaloutteen suhteessa ne osoittautuivat aineiston ulkopuolella tutkimuksen kannalta niin laajoiksi teemoiksi, että vaatisivat jatkotutkimuksia eikä niitä kannattanut yrittää sisällyttää tähän tutkielmaan.

Ilmastonmuutoksen diskurssin pääargumentit voidaan tiivistää aineiston pohjalta muutosten aiheuttamiin suoriin vaikutuksiin, vastuun jakamiseen ja porotalouden aiheuttamiin vaikutuksiin ilmastossa ja ympäristössä. Aineistossa korostetaan ilmastonmuutoksen aiheuttamia vaikutuksia kuten lämpenemistä, säätilojen muutoksia, luonnonmuutoksia ja niiden vaikutuksia kuten laidunmaiden heikkenemistä ja

porojen ruokinnan haasteita. Aineistossa keskustellaan myös vastuun jakautumisen tarpeesta ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Kilpailevan maankäytön diskurssin ja sen eri osadiskurssien tärkeimmät aineistosta esiin nousseet havainnot maankäytön suhteen liittyvät poronhoidon haasteisiin suhteessa kilpailevaan maankäyttöön. Tuulivoima, matkailu ja kaivostoiminta aiheuttavat uhkia porotaloudelle. Näitä uhkia ovat esimerkiksi laidunkierron hankaloituminen ja laidunalueiden tuhoutuminen. Kilpailevan maankäytön nähdään voivan aiheuttaa haitallisia vaikutuksia ympäristölle ja porotalouden kulttuurin hyvinvoinnille. Poronhoidon koetaan elävän rajatuissa raameissa yhdessä muiden maankäyttäjien kanssa. Maankäytön suunnittelulla pyritään tasapainottamaan eri toimijoiden tarpeita ja välttämään konflikteja. Pääargumentit tuulivoiman diskurssista ovat aineiston perusteella ne, että tuulivoiman rakentaminen voi vaikuttaa porojen laidunalueisiin, aiheuttaa häiriöitä porojen elämään ja poronhoitajia on kuultava tuulipuistojen suunnitteluvaiheessa. Kaivostoiminnan diskurssissa kaivostoiminnan ja porotalouden välisiä ristiriitoja ja näkökulmia ovat alueiden käyttö ja vaikutus porotalouteen, ympäristöhaitat, lupaprosessit, politiikka ja luontoarvojen paikkasidonnaisuus. Matkailun diskurssi puolestaan voidaan tiivistää porotalouden ja matkailun ristiriitaiseen suhteeseen ja poromatkailun kestäväen kehittämisen tarpeeseen.

Porotaloutta harjoittavat henkilöt käsittävät ilmastonmuutoksen hyvin tieteellisestä näkökulmasta. Tarkoitin tällä sitä, että vaikka poronhoitajat havainnoivat ilmaston- ja ympäristönmuutosta lähempää kuin tieteentekijät, he vetoavat ainakin isomman mittakaavan keskustelussa tieteelliseen tietoon validoidakseen omat havaintonsa ja kantansa. Tämä näkyi muun muassa keskustelussa ylilaidunnuksesta, jäkäläköistä, kaivosalueiden saastuttavuudesta ja tuulivoimaloiden vaikutuksista poroihin. Luonnonilmiöitä seurataan aktiivisesti ja pienetkin muutokset havaitaan nopeasti. Yhteisön sisäistä raportointia säähän, ilmastoon ja ympäristöön liittyvistä teemoista on jatkuvasti, kuudesta vuodesta ilmestyvässä lehdessä vähintään kerran vuoteen käsitellään laajemmin muun muassa laidunten tilaa ja talven olosuhteita.

Porotaloutta harjoittavat henkilöt kuitenkin vaikuttavat aineiston perusteella joutuvan osaksi itse syytetyiksi ilmastonmuutoksesta. Lehteen kirjoittavilla henkilöillä vaikutti olevan osittain tarve puolustautua valtamedian tekstejä vastaan, ja he toivat esiin vahvoja argumentteja toimintansa puolustamiseksi. Lehdessä oli useampi vastaus valtamediassa julkaistuihin mielipideteksteihin (ks. mm. Poromies 5/2017).

Luontosuhde näkyy käytännöllisenä läpi koko aineiston ja todennäköisesti tämä suhde auttaa porotaloutta selviytymään tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen aiheuttamilta ongelmilta. Vaikka reagoiminen esimerkiksi edeltävien talvien ongelmiin on ollut vielä hidasta, porotaloudella on kaikki mahdollisuuden kehittyä ilmastonmuutoksen vaikutukset kestäväksi elinkeinoksi. Porotalous on ollut aina hyvin sopeutuvaisista ja löytänyt keinot historiassa väestön kasvun, sotien ja rajasulkujen jälkeen.

Ihmiset seuraavat aktiivisesti ilmastoa ja tuntevat ympäristön muutokset ja pystyvät siksi sopeuttamaan toimintaansa. Teknologialla on suuri merkitys tulevaisuudessa selviytymisen tukemisessa. Nykyään muun muassa dronet helpottavat ympäristön tarkkailua, GPS-pannat porojen liikkeiden seurantaan ja kelkat ja mönkijät helpottavat esimerkiksi lisäruokinnan toteuttamista.

Diskurssianalyttisestä genren näkökulmasta tekstit olivat hyvin kantaa ottavia, neuvovia tai kertovia. Niissä tuotiin hyvin esiin yhteisön suhdetta yhteiskuntaan. Kriittikinä pohdin alusta lähtien sitä mahdollisuutta, onko esimerkiksi päätoimittajalla kuinka suuri vaikutus lehden sisältöön. Tästä en kuitenkaan löytänyt tietoa ja lehtien sisällön perusteella. Lehti julkaisee artikkeleita, joissa aiheita pääosin tarkastellaan useammalta kuin yhdeltä kannalta. Artikkeleiden kirjoittajissa oli paljon toistuvia henkilöitä. On kuitenkin huomioitava, että kyseessä on verrattain pienen yhteisön lehti, jonka lukijakunta jää luultavasti alle 3000 henkilöön. Lehteen kirjoittaa usein joku vieraileva kirjoittaja. Uusista lakiasetuksista kertoi useassa artikkelissa viranomaistaho ja virallisia tieteellisiin tutkimuksiin nojaavia artikkeleita julkaistiin muun muassa yhteistyössä yliopistoissa työskentelevien henkilöiden kanssa. Porotalouteen liittyvistä hankkeista kirjoitettiin aktiivisesti ja niiden etenemistä seurattiin. Artikkeleissa käytettiin aktiivisesti viittauksia eri tahojen tutkimuksiin ja julkaisuihin, sekä haastateltiin ihmisiä, jotka toimivat erilaisissa tehtävissä tai olivat eri alojen asiantuntijoita. Lehdissä oli myös muun muassa tervehdyksiä valtiovaltalta.

Kappaleessa 5 kriittisestä diskurssianalyysistä kirjoittaessani mainitsen sanomatta jätettävien asioiden analysoimisesta. Kovin suurina tai selkeinä porotalouden kannalta keskeisiä argumentteja tai teemoja, jotka jätettäisiin lehdessä sanomatta en löytänyt. Kuitenkin asia, josta ei kirjoiteta juuri lainkaan, on uusiutuvan energian käyttö, jos tuulivoiman kritisointi jätetään laskuista. Kestävyyden edistäminen jää lehdessä hyvin pieneen rooliin, vaikka siitä on maininta ilmastonmuutoksen diskurssi luvussa. Vaikka kestävä kehitys on tärkeä tavoite, jota uusiutuvan energian käyttö tukee, tämä näkökulma saa vähemmän painoarvoa lehden sisällössä. Sama koskee myös esimerkiksi fossiilisia polttoaineita hyödyntäviä työkoneita. Näiden aiheiden puute aineistosta liittyy varmasti osittain siihen, että uusiutuvat energiamallit koetaan haastaviksi porotalouden näkökulmasta ja esimerkiksi sähköautojen tai biokaasuautojen kehitys ei ole vielä sillä tasolla, että pohjoisilla-alueilla juurikaan pystyttäisiin hyötymään niistä muun muassa pitkien välimatkojen vuoksi. Porotalous perustuu luonnonvarojen kestäväan hyödyntämiseen, ja tuulivoiman käyttö auttaa vähentämään fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja ilmansaasteita. Lisää tutkimuksia porojen ja tuulivoimaloiden suhteesta tulisi toteuttaa. Argumentoinnissa vedottiin jatkuvasti tutkimukseen, jossa oli kuitenkin käytetty verrattain pientä otantaa ja lyhyttä tarkasteluväliä tutkittaessa porojen käytöstä suhteessa käynnissä oleviin tuulimyllyihin.

Lehdistä oli nähtävillä vallitsevat arvot, joiden voidaan ajatella vaikuttavan teks-tien taustalla. Näitä olivat perinteet, luonnon kunnioitus, yhteisöllisyys ja vastuulli-suus. Porotaloutta harjoittavat ihmiset selkeästi arvostavat perinteitä ja pyrkivät säi-lyttämään ja siirtämään perinteiset elämäntavat ja poronhoidon taidot sukupolvelta toiselle. He ovat vahvasti sidoksissa luontoon ja arvostavat sen monimuotoisuutta. He pyrkivät hoitamaan porojaan niin, että ympäristö säilyy terveenä ja kestäväenä pitkällä aikavälillä. Lisäksi poronhoito on edelleen tiiviisti sidoksissa yhteisöön, vaikka tekno-logian kehitys helpottaa työn toteuttamista jatkuvasti, on silti paljon töitä, joissa yh-teisön merkitys edelleen korostuu kuten *poroerotus*.

On todennäköistä, että poronhoito etäänny enenemässä määrin perinteisistä hoitotavoista ja käytännöistä, esimerkiksi lisäruokinta voidaan nähdä askeleena tähän suuntaan. Perinteet ja tietotaidon siirtyminen sukupolvelta toiselle tuskin on silti ihan heti katoamassa mihinkään. Kulttuuri muuttaa muotoaan ja kehitty sopeutuakseen.

8.2 Tulosten arviointi

On selvää, että ilmaston- ja ympäristönmuutos ovat vahvassa asemassa pohjoisia alu-eita tutkittaessa ja varmasti lähivuosina tutkimusten määrät vain kasvavat sään ääri-ilmiöiden määrän mahdollisesti lisääntyessä. Johdannossa mainitsemani CLIMINI-hanke on valmistumassa samoihin aikoihin, kun palautan maisteritutkielmani ja hanke antaa varmasti jälleen uutta kulmaa lähestyä porotaloutta ilmastonmuutoksen näkökulmasta sekä mahdollisesti uusia näkökulmia porotalouden sopeutumiseen.

Tekstiaineisto antoi uutta näkökulmaa tuttuun aiheeseen. Diskurssianalyysiin nojaavassa tutkimuksessa ei tavoitella universaalia faktaa. Diskursseja ei ole mahdol-lista tulkita kokonaisuudessaan ja todennäköisyys sille, että tutkijalta jää jotain huo-mioimatta on suuri. Tutkijan roolilla on voimakas merkitys kriittisen diskurssianalyys-in toteutumisessa. Tutkija tekee rajauksillaan valintoja. Kriittisen diskurssianalyysin tavoite on herättää ajatuksia ja vaikuttaa. Oma tavoitteeni tutkimuksellani on keskus-telun synnyttäminen aiheesta, sekä käynnissä olevien keskusteluiden esilletuominen. (Pynnönen 2013, 35–36.)

Oma tulkintani on, että porotalous on murroksessa. Diskurssien asema on vahva ja uskon niiden ilmenevän aineistossa tulevaisuudessakin. Kulttuuriset- ja mahdolli-sesti myös kielelliset muutokset termistön muuttuessa ovat melko todennäköisiä tu-levaisuudessa. Selviytyäkseen tulevaisuudesta poronhoito tulisi huomioida maan-käytön suunnittelussa, kaavoituksessa ja erityisesti myös ilmastonmuutoksen vaiku-tuksia tutkittaessa. Poronhoitajien osallistamisen tulisi olla aitoa. Yhteistyötä

vahvistamalla ilmastonmuutostutkimus voisi saada entistä enemmän ensikäden tietoa alueista, jotka ovat herkkiä muutoksille. Lisäksi maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa mukana olemalla pystytään aidosti vaikuttamaan mahdollisiin ongelmiin ja minimoimaan ne.

Aihe ja aineisto ovat laajoja ja valinnat vaikuttavat merkittävästi tuloksiin. Aineistossa on paljon mahdollisuuksia monenlaiseen tutkimukseen. Samaa aineistoa voisisi tutkia myös esimerkiksi luontosuhteen näkökulmasta. Myös eläimen ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen tutkimiseen aineisto olisi täydellinen sillä poron lisäksi erityisesti koirat nousevat aineistossa merkittävään asemaan. Mahdollisuudet jatkotutkimukselle tai samaa aineistoa hyödyntävälle tutkimukselle ovat laajat.

LÄHTEET

Tutkimusaineistot

Poromies-lehden artikkelit:

- Anttonen, M. 2017. Tuulivoimatuotannon vaikutukset poronhoitoon. Poromies 1/2017, 26–29.
- Anttonen, M. 2018a. Tuulivoimapuistot häiritsevät poroja vasoma-aikaan. Poromies 6/2018, 20-22.
- Anttonen, M. 2018b. Kylässä palakisilla: Ivalon paliskunta. Poromies 1/2018, 40-42.
- Hast, S. 2017a. Porotutkimusta vai poron hutkimista? Osa 1: Poro tunturiluonnossa. Poromies 5/2017, 34–37.
- Hast, S. 2017b. Porotutkimusta vai poron hutkimista? Osa 2: Poro ja muuttuva ilmasto. Poromies 6/2017, 34–36.
- Hast, S. 2018a. Porolukutyö paliskunnissa – ei ole elinkeinoa jäkälikkoon tuijottaminen. Poromies 6/2018, 7-9.
- Hast, S. 2018b. Porotutkimusta vai poron hutkimista? Osa 4: Märehtimisen märehminen – poron hiilijalanjälki. Poromies 6/2018, 24–27.
- Hast, S. 2019. Porolaitumet nyt. Poromies 3/2019, 20–23.
- Kainulainen, P. ja Wallius, J. 2017. Porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaaminen. Poromies 1/2017, 10–11.
- Knuuti, J. 2017. Puheenjohtajan kynästä: Toimeliaisuutta. Poromies 2/2017, 6.
- Knuuti, J. 2018. Puheenjohtajan kynästä: 2020-lukua kohti. Poromies 4/2018, 6.
- Knuuti, J. 2019. Perusongelma. Poromies 2/2019, 6.
- Kumpula, J. 2019. Muuttuvat porolaitumet. Poromies 3/2019, 16-19.
- Kumpula, J., Siitari, J., Siitari, S., Kurkilahti, M., Heikkinen J. ja Oinonen K. 2019. Talvilaidunten tila, muutokset ja muutosten syyt. Poromies 5/2019, 28–32.

- Kumpula, J. & Oinonen, K. 2018. Metsätalous ja poronhoito- Ristipaineista metsien monikäytön tehostamiseen. *Poromies* 6/2018 10–13.
- Kärkkäinen, S. 2017. 69. Poroparlamentti. Poro ja matkailu. *Poromies* 3/2017, 20–21.
- Lépy, É., Heikkinen, H., Landauer, M., Pekkarinen, A. ja Sarkki S. 2018. Porojen lisäruokinta syytöksenä ja muutoksena. *Poromies* 6/2018, 28–29.
- Landauer, M. 2018. Poronhoitajien osallistaminen teollisuushankkeiden suunnittelussa. *Poromies* 2/2018, 59–61.
- Majuri, K. ja Äijälä, M. 2019. Poromatkailun vastuullinen kehittäminen. *Poromies* 1/2019, 12–13.
- Melamies, E. 2017. Kuulosuojaimista keskusteluapuun ja tupailtoihin. *Poromies* 1/2017, 17–19.
- Näkkäläjärvi, N. 2017. 69. Poroparlamentti. Saamelaisalueen kuulumiset. *Poromies* 3/2017, 16–17.
- Oinas, P. 2019. Yhteisöllisyys - Poronhoitotyön kulmakivi. *Poromies* 1/2019, 18–20.
- Oksanen, L. 2018. Poron vaikutus tunturiluontoon. *Poromies* 6/2018, 14–18.
- Oksanen, L. 2019. Kesälaidunnus ei ole ylilaidunnusta. *Poromies* 3/2019, 12–15.
- Ollila, A. 2017a. Ajankohtaista: Valtakunnan rajan poroesteaidat. *Poromies* 1/2017, 23–24.
- Ollila, A. 2017b. Ajankohtaista: Matkailun kasvu lapissa. *Poromies* 2/2017, 13.
- Ollila, A. ja Hast, S. 2017. Loppuun kaluttu syntipukki – tolkkua porolaidunkeskusteluun. *Poromies* 5/2017, 51.
- Puolanne, E. 2017. 69. Poroparlamentti. Poronliha, erinomaista ruokaa monesta syystä. *Poromies* 3/2017, 18–19.
- Rehtonen, T. 2019. Mihin tuulelle tupa? *Poromies* 2/2019, 8–11.
- Sarkki, S., Landauer M. ja Heikkinen H. 2020, Kuinka puhua kehityksestä poronhoitajain huomioiden. *Poromies* 1/2020, 40–42.

- Tahkola, J. 2017. Kylässä palkisilla: Narkauksen paliskunta. Poromies 1/2017, 40–42.
- Turunen, M., Rasmus, S., Pääkkö, E., Anttonen, M. ja Mäkelä, K. 2017. Kokemuksia muuttuvista vuodenaajoista. Poromies 4/2017, 28–30.
- Urponen, H. 2019. Porot ovat persoonia. Poromies 1/2019, 6–9.
- Ylitalo, T. 2017. Aitoja elämyksiä matkailijoille. Poromies 4/2017, 38–39.

Blogitekstit

- Hast, S. 2022. Soklin tulevaisuus puntarissa. Poromies 2/2022.
- Kumpula, J., Rämö, S., Siitari, J., Holkeri, L., Pekkarinen, A.-J. ja Tauriainen, J. 2022. Talven 2021–2022 lumi- ja kaivuolosuhteet ja niiden vaikutukset poronhoitoon. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 71/2022. Poromies 4/2022.
- Rehtonen, T. 2020a. Kuntapolitiikalla voi vaikuttaa poroelinkeidon tulevaisuuteen. Poromies 4/2020.
- Rehtonen, T. 2020b. Mauri Kuru: ”Viranomaiset asennoituvat kaivoksiin liian myönteisesti”. Poromies 3/2020.
- Rehtonen, T. 2020c. Taistelua tuulimylyjä vastaan. Poromies 3/2020.
- Rehtonen, T. 2020d. ”Tietoa saa kun on monessa mukana”. Poromies 4/2020.
- Rehtonen, T. 2021a. Poromatkaileuyrittäjät selvinneet korona-ajasta vaihtelevasti. Poromies 1/2021.
- Rehtonen, T. 2021b. Muonion paliskunta – kaivosvääntöä ja reittienväistelyä. Poromies 3/2021.
- Rehtonen, T. 2021c. Lapin paliskunta – Matkailun ja kullankaivun puristuksissa. Poromies 3/2021.
- Rehtonen, T. 2022. Tuhoisasta talvesta olemattomat korvaukset. Poromies 1/2022.

Kirjallisuus

- ACIA. 2005. "Arctic Climate Impact Assessment. ACIA Overview report." *Cambridge University Press*. 1020 pp. <http://hdl.handle.net/11374/2453>.
- Aluehallintoviraston verkkosivut. Yritys tai yhteisö. "Poroasiat." Luettu 7.5.2021. Saatavilla: <https://avi.fi/asioi/yritys-tai-yhteiso/luvat-ilmoitukset-ja-hakemukset/elaimet/poroasiat>
- Arktinen keskus, Lapin yliopisto. 2022. *CLIMINI-kotisivu*. Luettu 3.3.2023. Saatavilla: <https://www.arcticcentre.org/FI/climini>.
- Baer, H. ja Singer, M. 2018. *The Anthropology of Climate Change – An Integrated Critical Perspective*. Earthscan from Routledge, second edition, New York.
- Crate, S. 2008. "Gone the Bull of Winter?: Grappling with the Cultural Implications of and Anthropology's Role(s) in Global Climate Change." *Current Anthropology*. *The University of Chicago Press*, Vol. 49, No. 4 (August 2008), pp. 569-595. <https://doi.org/10.1086/529543>.
- Crate, S. & A. Fedorov. 2013. "A Methodological Model for Exchanging Local and Scientific Climate Change Knowledge in Northeastern Siberia." *Arctic*, 66(3): 338-350. <https://doi.org/10.14430/arctic4312>.
- Crate, S. and Mark Nuttall, eds. 2016. *Anthropology and Climate Change: From Actions to Transformations*. Routledge, New York.
- Crate, S., Ulrich, M., Habeck, J., Desyatkin, A., Desyatkin, R., Fedorov, A., Hiyama, T., Iijima, Y., Ksenofontov, S., Mészáros C. & Takakura, H. 2017. "Permafrost livelihoods: A transdisciplinary review and analysis of thermokarst-based systems of indigenous land use." *Anthropocene*, Volume 18, June 2017: 89-104. <https://doi.org/10.1016/j.ancene.2017.06.001>.
- Crate, S. 2019a. "Oluokhai: Transmitter of Biocultural Heritage for Sakha of Northeastern Siberia." *Journal of Ethnobiology*, 39(3): 409-424. <https://doi.org/10.2993/0278-0771-39.3.409>.
- Crate, S. 2019b. "Indigenous Knowledge and Local Knowledge." IPCC report '*Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate (SROCC)*': 1-35-1-40. Luettu 28.5.2023. Saatavilla: <https://www.ipcc.ch/srocc/>.
- Crate, S. 2021. *Once Upon the Permafrost: Culture and Climate Change in the 21st Century*. University of Arizona Press, Tucson.

- Degerman, R. 2018. "Poronhoito on sukupolvelta toiselle siirtyvä elämäntapa, jolla harvemmin pääsee rikastumaan – "Luonnolla ja erämaalla on enemmän painoarvoa"." *YLE*. Luettu 20.5.2023. Saatavilla <https://yle.fi/a/3-10461515>.
- Dove, R. 2014. *The Anthropology of Climate Change: An Historical Reader*. John Wiley & Sons.
- Euroopan komissio. 2023. "Ilmastonmuutoksen seuraukset. Ilmastotoimien pääosasto." *Climate Action*. Luettu 25.5.2023. Saatavilla: https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_fi.
- Fairclough, N. 2003. "Analysing discourse: Textual analysis for social research." *Psychology Press*, January 2003: 19-61. Luettu 28.5.2023. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/31763834_Analysing_Discourse_Textual_Analysis_for_Social_Research_N_Fairclough.
- Fairclough, N., Mulderrig, J. ja Ruth Wodak, R. 2005 (1997). "Critical Discourse Analysis." *Marges linguistiques*, Numéro 9, M.L.M.S. Saint-Chamas (France). Luettu 20.5.2023. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/285197450_Critical_discourse_analysis.
- Furberg, M., Evengård, B. ja Nilsson, M. 2011. "Facing the limit of resilience: perceptions of climate change among reindeer herding Sami in Sweden." *Global Health Action*, Volume 4:2011. <https://doi.org/10.3402/gha.v4i0.8417>.
- Hajer, M. A. 1995. *The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process*. Clarendon Press, Oxford.
- Heikkilä, T. ja Järvinen A. 2011. Saamelaisalueen luonto ja sen muutokset. Kirjassa: Seurujärvi-Kari, I., Halinen, P., ja Pulkkinen, R. (toim.). 2011. *Saamentutkimus tänään*. Tietolipas 234. Suomalaisen kirjallisuuden seura (SKS), Helsinki.
- Heikkinen, M. 2016. "Porot söivät Lapista jäkälän, ja Mikko-Pekka Heikkinen uskaltautui Utsjoelle esittämään tulikuuman kysymyksen: Onko poroja liikaa?" *Helsingin Sanomat*. Luettu 21.4.2023. Saatavilla: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002928703.html>.
- Huttunen, S. 2020. "Juhannuksena sää saattaa olla lämmin : Mitä sanomalehtien sääkirjoitukset kertovat suomalaisten suhteesta säähän ja ilmastoon?." *Alue Ja Ympäristö*, 49(1), 3–18. <https://doi.org/10.30663/ay.83871>.
- Hänninen, S. 2023. "Kuvat paljastavat tulvien tuhot Italiassa: Jo toistakymmentä kuollut." *Iltalehti*. Luettu 20.5.2023. Saatavilla: <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/42b10805-cfd5-4286-8183-e69d2a1e80ef>.

- Ilmatieteenlaitos. 2021. Helletilastot. Luettu 12.8.2021. Saatavilla:
<https://www.ilmatieteenlaitos.fi/helletilastot>.
- Jokinen, A., Juhila, K. ja Suoninen, E. 2004. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino. Tampere.
- Kallinen, T., Nygren, A., Tammisto, T., & Potinkara, N. 2012. *Ympäristö ja kulttuuri*. Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- Kannisto, S. 2023. "Digitoidut sanomalehdet tutkijan silmin." *Turun yliopisto*. Luettu 19.5.2023. Saatavilla:
<https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/digitoidut-sanomalehdet-tutkijan-silmin>.
- Koivistoinen, V. ja Sandell, M. 2021. "Helle koettelee niin viljelijää kuin vanhustakin – jos kasvihuonekaasupäästöt pysyvät samoina seuraavat 50 vuotta, Suomessakin voidaan kokea 40 asteen helteitä." *YLE*. Luettu 19.7.2021. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12014665>.
- Korttesalmi, J.J. 2008. *Poronhoidon synty ja kehitys Suomessa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura (SKS), Helsinki.
- Kärki, K. 2022. "Tropiikista levinnyt loinen piinaa poroja Lapissa – edellinen massaesiintyminen aiheutti porotaloudelle suuret tappiot." *Lapin Kansa*. Luettu 15.5.2023. Saatavilla: <https://www.lapinkansa.fi/tropiikista-levinnyt-loinen-piinaa-poroja-lapissa-/5036790>.
- Kärki, K. 2023a. "Ilmastonmuutos ja ylilaidunnus uhkaavat tunturiluontoa." *Lapin Kansa*. Luettu 10.5.2023. Saatavilla:
<https://www.lapinkansa.fi/ilmastonmuutos-ja-ylilaidunnus-uhkaavat-tunturiluo/5367360>.
- Kärki, K. 2023b. "Ilmastonmuutos ja ylilaidunnus uhkaavat tunturiluontoa – porotalouden tulevaisuustyöryhmässä etsittiin keinoja kestäväälle elinkeinolle." *Lapin Kansa*. Luettu 10.5.2023. Saatavilla:
<https://www.lapinkansa.fi/ilmastonmuutos-ja-ylilaidunnus-uhkaavat-tunturiluo/5367360>.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 1990. "Poronhoitolaki (1990/848)." *Finlex*. Luettu 1.5.2021. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900848>.
- Nuutinen-Kallio, T. 2023. "Kysyimme tulva-asiantuntijoilta, miksi Lapin tulvat yllättivät suuruudellaan." *YLE*. Luettu 29.5.2023. Saatavilla:
<https://yle.fi/a/74-20032909>.

- Paliskuntain yhdistys. 2020. "Poro." Esite. Rovaniemi. Luettu 6.7.2022. Saatavilla: https://paliskunnat.fi/poro/wp-content/uploads/2020/09/Poroosite_2020.pdf
- Pietikäinen S. & Mäntynen A. 2019. *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino. Tampere.
- Pynnönen, A. 2013. "Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen." *Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu*. Working paper N:o 379/2013. Luettu 6.7.2022. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rantamartti, T. 2022. "Helle moninkertaisti Lapin verenimijöiden määrän hetkessä – purevat hyönteiset ajavat nyt porot laumoina teille." *YLE*. Luettu 15.5.2023. Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-12517317>
- Reinert, E., Aslaksen, I., Eira, I., Mathiesen, S., Reinert, H., ja Turi, E. 2008. "Adapting to Climate Change in Reindeer Herding: The Nation State as Problem and Solution." *Technology Governance and Economic Dynamics* no. 16.
- Ruotsala, H. 2002. *Muuttuvat palkiset*. Kansatieteellinen Arkisto 49. Helsinki.
- Ruukki, J. 2016. "Porojen tehotuotanto on ympäristöriski: Tunturikankailla tallustelee enemmän poroja kuin luonto kestää." *Helsingin Sanomat*. Luettu 15.5.2023. Saatavilla: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002921486.html>
- Salmi, Anna-Kaisa. 2022. "Poron domestikaatio ja muinainen poronhoito." *Kalmistopiiri*. Luettu 5.5.2023. Saatavilla: <https://kalmistopiiri.fi/2022/06/07/poron-domestikaatio-ja-muinainen-poronhoito/>
- Sámediggi. 2019. "Saamelaiskäräjät: Saamelaisten porotalous." Luettu 27.4.2023. Saatavilla: <https://www.samediggi.fi/saamelaisten-porotalous/>
- Stark, L. 2011. "The Limits of Patriarchy - How Female Networks of Pilfering and Gossip Sparked the First Debates on Rural Gender Rights in the 19th-Century Finnish-Language Press." *SKS, Studia Fennica Ethnologica*. Helsinki. Saatavilla: <http://library.oapen.org/handle/20.500.12657/32119>
- STT. 2023. "Kansalliskirjasto digitoi jälleen yhteiskunnallisesti merkittävän sanomalehtikokonaisuuden – tutkimuskäyttöön 1,4 miljoonaa uutta sivua." *Helsingin yliopisto*. Luettu 19.5.2023. Saatavilla: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kansalliskirjasto-digitoi-jalleen->

yhteiskunnallisesti-merkittävän-sanomalehtikokonaisuuden-
tutkimuskayttoon-14-miljoonaa-uutta-
sivua?publisherId=3747&releaseId=69970334

Tiihonen, J. & Valta, L. 2023. "Tornionjoen vedenkorkeus pysyttelee huippulukemissa vielä pari päivää – palomestari odotti normaalia tulvakevättä, mutta toisin kävi." *YLE*. Luettu 29.5.2023. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20032779>

Tunturi-Lapin aluestrategia 2015–2030. Luettu 6.6.2022. Saatavilla: <https://tunturilapinkehitys.fi/wp-content/uploads/2019/09/tunturi-lapin-aluestrategia2015.pdf>

Turunen, M., Rasmus, S., Bavay, M., Ruosteenoja, K. ja Heiskanen J. 2015. Talvisäät, lumiolot ja poronhoitotyöt: poronhoitajien näkemyksiä ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja keinoista selviytyä ongelmista. *Suomen Riista* 61: 7–25. Luettu 28.5.2023. Saatavilla: <https://www.arcticcentre.org/loader.aspx?id=b6b5d1d6-8e0c-4082-b84d-e4252bbe9485>.

Yli-Kauppila, N. 2022. "Maatalouden digitaalisen teknologian kehityksen näyttäytyminen sanomalehtiaineistossa vuosina 1960–2018." *WiderScreen*, 1–2/2022: Digitaalisen kulttuurin institutionalisoituminen.